

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Архітектурний факультет

Образотворчого мистецтва і архітектурної графіки

(назва кафедри)

АТЕСТАЦІЙНА РОБОТА

ПЕРШОГО БАКАЛАВРСЬКОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

на тему: «Художня робота «Портрет подружжя» (олійний живопис) у
художньо-декоративному оздобленні інтер'єру інклюзивної квартири
в українській етно стилістиці»

Семенюк Каріни Михайлівни

(прізвище, ім'я та по батькові здобувачки повністю)

Київ 2024 р.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Архітектурний факультет

Образотворчого мистецтва і архітектурної графіки

(назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувачки

_____ Олена САФРОНОВА

«_____» _____ 2024 року

АТЕСТАЦІЙНА РОБОТА
ПЕРШОГО БАКАЛАВРСЬКОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

«Художня робота «Портрет подружжя» (олійний живопис) у
художньо-декоративному оздобленні інтер'єру інклюзивної квартири
в українській етно стилістиці»

(назва)

Виконала здобувачка групи ОМ-20-1

Семенюк Каріна Михайлівна

(прізвище, ім'я та по батькові повністю)

Спеціальність: 023 – Образотворче мистецтво,

декоративне мистецтво, реставрація

ОПП: Образотворче мистецтво,

декоративне мистецтво, реставрація

Керівник: Олександр КАЩЕНКО

(ім'я та прізвище)

д.т.н., проф.

науковий ступінь, вчене звання

Керівник: Оксана КРАВЧУК

(ім'я та прізвище)

науковий ступінь, вчене звання

Керівник: Віолета ЦИБОЧКІНА

(ім'я та прізвище)

науковий ступінь, вчене звання

Рецензент: _____

(прізвище, ініціали)

науковий ступінь, вчене звання

Київ 2024 р.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Факультет Архітектурний
Кафедра Образотворчого мистецтва і архітектурної графіки
Рівень вищої освіти перший бакалаврський рівень
Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
(шифр і назва)
Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація»
(шифр і назва)
ОПП «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ:

**В.о. завідувачки кафедри
образотворчого мистецтва і
архітектурної графіки**

К.Т.Н.,

доц. Олена САФРОНОВА

“ _____ ” _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ НА АТЕСТАЦІЙНУ РОБОТУ ПЕРШОГО БАКАЛАВРСЬКОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Семенюк Каріна Михайлівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Художня робота «Портрет подружжя» (олійний живопис) у художньо-декоративному оздобленні інтер'єру інклюзивної квартири в українській етно стилістиці»
2. Керівники роботи: д.т.н., проф. Кащенко О.В., ст. викл. Кравчук О.А., ас. Цибочкіна В.А.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом вищого навчального закладу від «11» червня 2024 року, №1018/2
2. Термін виконання студентом роботи 15.02.2024 –26.06.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: формулювання теми, етюди, графічні матеріали щодо інтер'єру приміщення

4. Зміст атестаційної роботи першого бакалаврського рівня вищої освіти (перелік питань, які потрібно розробити): 1.Теоретичні засади образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. 2.Особливості художньо-декоративного оздоблення інтер'єру інклюзивної квартири в українській етно-стилістиці. 3.Засоби, прийоми, композиційне рішення художньої роботи.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): Аналіз історичного та сучасного досвіду створення живописного портрету, аналіз інклюзивного інтер'єру та житла в етно стилі, ситуаційний алан, генеральний план, перспективне зображення фасаду, плани приміщення, демонтажу, монтажу, зонування, меблів та обладнання, стелі та освітлення, розгортки, схеми маркування розгортки, візуалізації, елементи оздоблення інтер'єру, етапи виконання художньої роботи.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	д.т.н., проф. Кащенко О.В.	15.02.2024	
2	ст. викл. Кравчук О.А.		
3	ас. Цибочкіна В.А.		

7. Дата видачі завдання 15.02.2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Видача завдання	15.02.2024	
2	Збір матеріалу	15.02.2024 – 21.02.2024	
3	Виконання етюду та клаузури	22.02.2024 – 01.04.2024	
4	Розробка та оцінка ескізу	02.04.2024 – 25.04.2024	
5	Розробка художньої роботи в матеріалі та графічної частини	26.04.2024 – 17.06.2024	
6	Розробка текстової частини	22.02.2024 – 19.06.2024	
7	Перевірка на плагіат	20.06.2024	
8	Передзахист	21.06.2024	
9	Оформлення експозиції і підготовка доповіді	22.06.2024 – 25.06.2024	
10	Захист роботи	26.06.2024 – 27.06.2024	

Здобувач(ка) _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис) (ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

У роботі надані результати дослідження еволюції портретного живопису, його сучасних тенденцій. Проаналізовано специфіку художньо-декоративного оздоблення інтер'єру в українській етно стилістиці та приклади сучасного декоративно-прикладного мистецтва України. Досліджено досвід художньо-декоративного оздоблення інклюзивного житла та відповідні нормативні засади. Виявлено вплив художньо-декоративного оздоблення житлового простору на процес післявоєнної реабілітації ветеранів війни та їх сімей. На основі проведених досліджень створено подружній портрет для авторського проєкту інклюзивної квартири в українській етно стилістиці. Виявлено, що створена робота, в поєднанні з розробленим художньо-декоративним оздобленням інтер'єру, сприятиме реабілітаційним процесам мешканців житла, матиме позитивний, заспокоюючий вплив.

Ключові слова: художньо-декоративне оздоблення, інклюзивне житло, портрет, декоративно-прикладне мистецтво, колір.

ANNOTATION

The thesis presents the results of a study of the evolution of portrait painting and its current trends. The specifics of artistic and decorative interior decoration in the Ukrainian ethnic style and examples of contemporary decorative and applied art of Ukraine are analyzed. The experience of decoration of inclusive housing and the relevant design standards are studied. The influence of artistic and decorative decoration of living space on the process of post-war rehabilitation of war veterans and their families is revealed. Based on the research, the couple's portrait was created for the author's project of an inclusive apartment in Ukrainian ethnic style. It has been found that the created work, in combination with the developed artistic and decorative interior decoration, will contribute to the rehabilitation processes of the residents of the apartment, and will have a positive, calming effect.

Keywords: artistic and decorative decoration, inclusive housing, portrait, arts and crafts, color.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Еволюція портретного живопису в світовій та українській практиці...	10
1.2. Особливості сучасного українського портретного живопису, класифікація.....	13
1.3. Сучасне декоративно-прикладне мистецтво України.....	15
Висновок.....	17

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬО-ДЕКОРАТИВНОГО ОЗДОБЛЕННЯ ІНТЕР'ЄРУ ІНКЛЮЗИВНОЇ КВАРТИРИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕТНО-СТИЛІСТИЦІ

2.1. Аналіз світового та українського досвіду художньо-декоративного оздоблення інтер'єру інклюзивної квартири	18
2.2. Особливості художньо-декоративного оздоблення інтер'єру в етно стилі.....	28
2.3. Теоретичні та нормативні засади художньо-декоративного оздоблення інтер'єру інклюзивної квартири	31
2.4. Вплив художньо-декоративного оздоблення квартири на процес післявоєнної психологічної реабілітації ветерана війни та його сім'ї.....	36
2.5. Засоби і прийоми художньо-декоративного оздоблення інтер'єру інклюзивної квартири в українській етно-стилістиці	
2.5.1 Вихідні дані, концепція художньо-декоративного оздоблення інтер'єру.....	40
2.5.2. Засоби і прийоми, функціонально-планувальне та об'ємно-просторове рішення художньо-декоративного оздоблення інтер'єру.....	42
2.5.3 Стилїстика, меблі, декор, оздоблювальні матеріали, освітлення та озеленення інтер'єру приміщення.....	44
Висновок.....	48

РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ, ПРИЙОМИ, КОМПОЗИЦІЙНЕ РІШЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ РОБОТИ

3.1. Концепція художньої роботи, жанр, стилістика.....	49
3.2. Засоби, прийоми, техніка виконання, композиційне рішення художньої роботи в матеріалі.....	51
3.3. Колір, світло, психоемоційний вплив художньої роботи.....	53
3.4. Процес створення художньої роботи.....	55
3.5. Особливості розташування художньої роботи в інтер'єрному середовищі.....	56
Висновок.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58

ДОДАТКИ

ВСТУП

В наш час перед Україною актуально постає питання захисту етнічної культурної спадщини від деструктивного впливу глобалізаційних та загарбницьких процесів, відродження та розвитку її як історичного підґрунтя для формування та розвитку нових напрямків і форм художніх та дизайнерських виявів. Українська культура живе в багатовікових декоративних та мистецьких надбаннях наших пращурів: у писанці, витинанці, різьбленні, розписах, кераміці, вінках та прикрасах, у вишиванці. Тому завданням молодих митців є досліджувати, зберігати та передавати українську культурну спадщину через творчість, використовувати традиційне мистецтво як основу для нових культурних течій [7, с.7].

Негативним наслідком війни стали психологічні проблеми у великій кількості людей. Відповідно, актуальною є тема аналізу та переосмислення ролі освітлення, кольору, текстур та форм поверхонь в художньо-декоративному оздобленні інтер'єру, асоціативного впливу декоративно-прикладних та художніх робіт на психіку людини, дослідження можливостей арт-терапії та використання її технік в мистецтві. Актуальність створення даної роботи також обумовлена роллю образотворчого мистецтва в сучасному житловому середовищі та психоемоційним впливом на людей.

Мета атестаційної роботи: зібрати та проаналізувати інформацію, необхідну для створення подружнього портрету, порівняти історичні та сучасні приклади, знайти референси. Визначити ідею, композиційне та кольорове рішення роботи. Застосувати найбільш вдалі для даної ідеї прийоми, створити подружній портрет засобами олійного живопису для декору кухні-їдальні інклюзивної квартири в українській етно-стилістиці. Акцентувати увагу на українському традиційному костюмі, створити рівномірний задній план з патріотичними асоціаціями. Засобами статичної композиції показати впевненість подружжя. Провести аналітичну роботу позитивного психологічного впливу кольорових контрастів картини, спонукати спокій та рефлексію в процесі споглядання роботи. Стилiстично поєднати художню роботу з інтер'єром та іншим художньо-декоративним оздобленням.

Об'єктом проектування є подружній олійний портрет в стилі постімпресіонізму. Предметом проектування є взаємодія подружнього портрету з інтер'єром в українському етно-стилі, а саме з кольоровим та композиційним рішенням кухні-їдальні.

Методи дослідження: компіляція інформації з різних наукових джерел по даній тематиці, порівняння історичного досвіду українського та світового художньо-декоративного оздоблення інтер'єру. Дослідження особливостей української етно-стилістики; впливу художніх засобів на психологію людини. Мислений експеримент задля аналізу рефлексійних ефектів художньої роботи на конкретних умовних замовників.

Практичне значення подружнього портрету:

- виконання оздоблювально-декоративної функції, взаємодія з інтер'єром в українському етно-стилі;
- позитивний психологічний вплив (за рахунок обраної кольорової гами, асоціативних зв'язків з українським корінням, кольорами українського прапору);
- рефлексія, збереження спогадів (портрет є свідченням міцного шлюбного зв'язку, повного кохання, підтримки та впевненості);
- збереження культурних традицій (за рахунок зображення молодих в традиційному українському весільному строї).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Еволюція портретного живопису в світовій та українській практиці

Портрет – це жанр живопису; мальоване, скульптурне або фотографічне зображення обличчя людини або групи людей [41]. Цей жанр має багатовічну та цікаву історію. Першими проявами портретного жанру можна вважати перші спроби зобразити людське відображення на стінах печер. Одними з найдревніших живописних портретних знахідок є жіночі лики, зображені на грецьких фресках 16 ст. до н.е. [42]. Яскравим прикладом є фрескові зображення з Помпей (див. Рис. 1). В часи Елліністичного Єгипту існує поняття фаюмського портрету - ритуального поховального портретного зображення в техніці енкаустики (Рис. 2).

В Середньовіччі портрет переважно розвивався в рамках релігійних канонів. Створювалися ілюстрації до житій святих, ікони та фрески для християнських храмів [42]. Саме в цей час бере початок жанр портрету на українських теренах: у вигляді монументального малярства та іконопису часів Київської Русі [46, с. 5]. Яскравим прикладом є фрескові розписи Софії Київської (Рис. 3).

Новим етапом розвитку портрету стали часи Відродження. Послаблюється вплив церкви на суспільство, портрет все частіше малюють без утилітарних цілей, заради естетичного задоволення. Художники починають застосовувати принципи лінійної перспективи та світлотіньові прийоми, завдяки чому підвищується реалістичність картин. Портрети зачасти пишуться на замовлення для заможних людей (Рис. 4, 5, 6). Період Ренесансу вважається "золотим століттям" портретного живопису [42].

В 17 ст. новий поштовх розвитку жанру дали фламандська та голландська школи. Їх представники намагалися передавати людську натуру більш реалістично і багатогранно (Рис. 7, 8, 9). Вдосконалюється техніка передачі світлоповітряного середовища світлотіньовими контрастами, з'являються прийоми писання полотен короткими мазками [42]. В цей період портрет відіграв провідну роль у переході

живопису від теоцентричної до антропоцентричної системи художнього мислення. Світський портрет в українському ренесансному та бароковому мистецтві є унікальним явищем, адже поєднав у собі одночасно гуманістичну спрямованість та народну естетику [46, с. 5].

У 18 ст. портретним жанром опановують класицизм та рококо, а наприкінці століття формуються преромантичні явища та сентименталістське світобачення. Широкому засвоєнню та поширенню стилістичних основ романтизму сприяли водночас зростання в цей період ролі селян та робітників і увага романтиків до фольклору, яскравого національного забарвлення. Світовий та український портрет першої пол. 19 ст. є багатограним, виплеканим як майстрами академізму, так і митцями-аматорами (Рис. 10, 11, 12). Загалом на мистецтво 19 ст. вплинули ідеї Французької революції - «Свобода, рівність, братерство» - закріплюються ідеї самоцінності особи, портрет стає провідним жанром, доступним не тільки вищим ланкам суспільства, а також і середньому класу. В цей же час закріплюється перехід від «безіменних портретів» до практики підписування робіт, але художник лишається все ще майже повністю залежним від замовника [46, с. 6-7].

З сер. 19 ст. портретний жанр в світовому контексті зазнає радикальних оновлень у різних напрямках модернізму, що з'являються на противагу реалізму, академізму та появи фотографії. Одним з перших про свій відхід від «класики» заявили англійські прерафаеліти зі своєю реакційною художньою програмою. Зовсім іншим став протест імпресіоністів, спрямований на створення нових форм. Пізніше з'являються символізм, неоромантизм, постімпресіонізм, модерн (ар-нуво, югендстиль, тіффані, сецесія), фовізм, експресіонізм, сюрреалізм, кубізм, футуризм, абстрактне мистецтво (Рис. 13-24). Модернізм протистоїть реалістичному мистецтву 19 ст. зі своєю ідеєю неможливості відтворення сучасного світу засобами класичної культури і затверджує пріоритет форми над змістом [63].

В той же час друга пол. 19 ст. – поч. 20 ст. є періодом розвитку та зміцнення демократичних позицій українського мистецтва. Досягнення українських митців в цей період ґрунтуються на попередніх здобутках реалістичного методу (Рис. 25-30). На фоні розвитку різноманіття політичних поглядів та нових соціальних концепцій,

мистецтву цього часу притаманні боротьба різних тенденцій та напрямів, еволюція художньо-виражальних засобів, розвиток психологізації образу та збереження гуманістичної спрямованості портрету. В даний період прослідковується зростання загальнопрофесійного рівня художньої освіти [46, с. 5-6]. Розвиток портретного жанру поч. 20 ст. в Україні найповніше представлений творчістю О. Мурашка, О. Новаківського, Ф. Кричевського, М. Жука, М. Бойчука (Рис. 33-35).

Мистецька течія українського авангарду виникає і розвивається 1910-1930 рр., синтезує європейський модернізм з сакральністю давньоруської ікони, традиціями українського народного мистецтва [54]. Яскравими представниками цієї течії були Василь Єрмилов, Олександр Богомазов, Давид Бурлюк, Казимир Малевич, Володимир Татлін, Олександра Екстер, Василь Кандинський (Рис. 37-45).

На шляху еволюції портрету утворилися різні його види. Класифікацію найчастіше вибудовують згідно тематики або соціальної належності моделі. Найпоширенішими видами портретів є:

- історичний;
- портрет-картина (фігура людини зображується в оточенні природи чи архітектури);
- костюмований (людина представлена в образі міфічних, літературних чи театральних персонажів);
- автопортрет;
- портрет благодійника (картину пишуть на знак подяки меценатам та спонсорам);
- парадний (людина зображена в повний зріст в парадному одязі);
- груповий;
- камерний (погрудне зображення моделі на нейтральному фоні) [42].

1.2. Особливості сучасного українського портретного живопису

Згідно наукової думки українських мистецтвознавців, сучасним мистецтвом вважається те, що виникло і розвивається в епоху постмодерну, тобто від 1960-х років і до сьогодні [46]. Після проголошення незалежності в 1991 році перед українським мистецтвом постало питання самоідентифікації та необхідності сучасних виявів власної культури, яка довгий час розвивалася в умовах ізоляції від світових тенденцій. Цей процес розпочався ще в період «перебудови» (з 1985 року), коли на художню сцену вийшли молоді постмодерністи та неомодерністи. Почали відкриватися архіви, проводилися презентації митців андеграунду та різних напрямків, репресованих у 1930-х роках, зокрема українського авангарду та бойчукізму. На початок 1990-х Україна вже мала не тільки активне художнє життя, але й зародки альтернативної мистецької інфраструктури – галереї, приватні колекції, незалежні видання та арт-критику [52]. Цей період виникнення на тлі бурхливих соціально-політичних змін нових творчих напрямків з 1980-х до початку 2000 років, отримав назву нова українська хвиля [54]. В цей час працювали митці-гіперреалісти: С. Гета, С. Базилев, С. Шерстюк, М. Філатов, І. Копистянський. Українські гіперреалісти, які більше ґрунтувалися на школі живопису, творити в тому числі і в портретному жанрі (Рис. 46). Українська нова хвиля змогла поступово відділитися від російського контексту і наблизитись до західної традиції.

На початку 2000-х українське мистецтво почало поступовий процес самоусвідомлення та музеєфікації. Передусім на це вплинув Віктор Пінчук, який оголосив ідею створення музею сучасного мистецтва. В середині 2000-х, в ситуації суспільного підйому, в сучасне українське мистецтво прийшло нове покоління, що актуалізує життєтворчий досвід авангарду та пов'язаної з ним концептуалістської традиції. Зокрема в 2004 році засновується група РЕП, до якої увійшли Нікіта Кадан, Лада Наконечна, Леся Хоменко, Володимир Кузнецов, Ксенія Гнилицька, Жанна Кадирова. Олійний автопортрет в новій інтерпретації, у вигляді покадрової відеороботи створює в 2016 році Леся Хоменко (Рис. 47). Детальніше про розвиток сучасного мистецтва цього періоду можна дізнатись на сайті проєкту «Мітец» [52].

В цьому контексті, поєднуючи в собі традиції класичного портрету з новаторськими підходами та техніками, як багатогранне і динамічне явище розвивався сучасний український портретний живопис. Він відображає не лише зовнішність, але й передає глибокі емоційні та психологічні аспекти людини, розкриває особистість, соціальні та культурні контексти. Багато сучасних українських портретистів звертаються до соціальної та політичної тематики, відображаючи важливі події та особистості сучасності. Це включає портрети учасників революційних подій, військових, культурних діячів та звичайних людей, які стали символами епохи.

Сучасні українські художники активно використовують класичні техніки живопису, додаючи до них сучасні елементи, такі як абстракція, колаж, цифрові ефекти та змішування медіа. Це дозволяє створювати портрети, які є одночасно традиційними та сучасними. Митці експериментують з формою і кольором, створюючи портрети, які виходять за рамки реалістичного зображення і переносять глядача у світ суб'єктивних відчуттів та емоцій. Яскравим прикладом є робота Діани Рубан (Рис. 50). Іншими прикладами сучасних українських художників, які пишуть в жанрі портрету та споріднених жанрах є Іван Марчук (фігуративний живопис з елементами портрету, Рис. 49), Марта Пітчук (композиції з елементами портрету, Рис. 48), Віра Барінова-Кулеба (Рис. 51).

Класифікація сучасного українського портретного живопису [52]:

1. Реалістичний портрет: Традиційні техніки та матеріали, увага до деталей та точного відображення зовнішності.
2. Експресивний портрет: Використання яскравих кольорів, динамічних мазків та емоційних образів для передачі внутрішнього світу зображуваної особи.
3. Символічний портрет: Застосування символів та метафор для глибокого розуміння особистості та її соціального контексту.
4. Абстрактний портрет: Поєднання різних стилів та технік, акцент на формальних експериментах та суб'єктивному баченні художника.

1.3. Сучасне декоративно-прикладне мистецтво України

Сучасне декоративно-прикладне мистецтво України унікальне, різноманітне, відображає національні традиції, культурні особливості та сучасні тенденції. Одним з головних традиційних напрямів, який передавався ще з давнини і набуває нових форм та популярності в наш час, є вишивка. Вишивка з'являється на сорочках, рушниках і скатерттинах, а сучасні українські етно-бренди мають великий попит як в Україні, так і за кордоном. Одними з прикладів майстрів цього напрямку можуть бути Олеся Теліженко, відома своїми авторськими вишитими сукнями та аксесуарами, та Марія Гринюк, яка створює вишиті ікони, використовуючи стародавні техніки та сучасні матеріали. Традиційний вишиваний український одяг було використано як вбрання для подружньої пари в художній роботі.

Українська кераміка, високоякісна та оригінальна, представлена нині унікальними виробами гончарів з різних регіонів України. Майстри використовують як традиційні, так і сучасні методи обробки глини. Особливу популярність мають опішнянська та косівська кераміка. Цікавими сучасними прикладами українських майстрів-керамістів, роботи яких використано для декору спальні, є Ольга Пильник та сімейна студія «Natura ceramic» (Рис. 90). Сучасні керамічні світильники та елементи декору стін для етно-інтер'єрів створює «Makhno Studio» (див. Рис. 55-59). В художній роботі жінка вбрана в кольорові керамічні буси.

Писанкарство також не втратило своїх давніх традицій і є популярним і зараз. Майстри використовують традиційні техніки роботи з воском і травлення для створення нових орнаментів, поєднують писанки в скульптурні декоративні композиції. Прикладом можуть слугувати роботи Андрія Шкаріна та Марії Марчук. Писанка, розписана покривними фарбами в сучасному реалістичному стилі може також поєднувати в собі жанр мініатюрного портрету.

Важливою частиною українського декоративно-прикладного мистецтва залишається ткацтво. Сучасні майстри виготовляють гобелени, килими та інші текстильні вироби, використовуючи як традиційні, так і сучасні мотиви, часто експериментують з різними матеріалами. Прикладами сучасних студій у сфері

килимарства є «Gushka.wool», «Fullywooly», «Mapico». В кабінеті проєкту художньо-декоративного оздоблення розташовано двоколірний килим від «Kilimartstudio» (Рис. 84). Деякі майстри, як-от Соломія Решетилівська, розробляють справжні килимові картини. В таких роботах також може проявлятися жанр портрету.

Традиція виготовлення ляльок-мотанок, яка виникла ще в прадавні часи, є актуальною і зараз. Ляльки створюються за стародавніми технологіями, але набувають нових форм і значень у контексті сучасної культури. Марта Пітчук є сучасною українською художницею, яка створює олійні портрети безіменних жінок-мотанок (Рис. 48).

Українські майстри-різьбярі також роблять великий вклад в розвиток декоративно-прикладного мистецтва. Створюються різьблені ікони, меблі, декоративні панно, посуд та ін. Відомим майстром різьблення є Мирослав Радиш, робота якого розташована в кабінеті запроєктованої квартири (Рис. 86).

Декоративно-прикладне мистецтво активно інтегрується з сучасним дизайном, що робить його більш привабливим для молодого покоління та актуалізує етнічний український стиль всередині країни та по всьому світу. Сучасні митці, наслідуючи загальносвітові тренди, все більше уваги приділяють використанню екологічно чистих матеріалів та технік, що має позитивний вплив на довколишнє середовище.

Висновок

Портретний живопис є однією з найдавніших форм мистецтва, що відображає не тільки зовнішній вигляд людини, але й її характер, емоції та соціальний статус. Створення персонального відображення цікавило людей іще в прадавні часи. З появою релігії та в середньовіччі портрет підпорядковується релігійним канонам. В епоху Відродження відбувається пошук нових художніх виявів, портрет стає різноманітнішим, індивідуалізованішим, зосереджуючись на внутрішньому світі зображуваних людей. У 18 ст. провідними жанрами стають класицизм і рококо, а з сер. 19 ст. розвивається модернізм. Однією з основних причин переходу від реалістичних до більш формалістичних, абстрактних зображень стала поява фотографії, адже вона прибрала необхідність копіювання реальності. Тим не менш, портретний живопис не пропав, а набув нових форм і виявів. Так, сучасний портрет часто поєднує в собі традиційні та цифрові засоби. Окрім того він характеризується багатогранністю стилів та технік, які відображають глобалізаційні процеси та водночас зберігають національну ідентичність. Портрети сучасних українських митців часто поєднують реалістичні зображення з абстрактними елементами, використовуючи символізм та метафори для глибшого розуміння особистості.

Українські художники та майстри декоративно-прикладного мистецтва активно працюють у таких галузях, як кераміка, текстиль, скло, метал та дерево, створюючи унікальні вироби, що поєднують естетику та функціональність, традиційні та сучасні техніки. Це дозволяє не тільки зберегти культурну спадщину, але й адаптувати її до потреб сучасного суспільства. Українські майстри активно співпрацюють на міжнародному рівні, що сприяє популяризації українського мистецтва на світовій арені.

Таким чином, українське мистецтво, як портретний живопис, так і декоративно-прикладне мистецтво, продовжує активно розвиватися, зберігаючи національні традиції та інтегруючись у глобальний культурний контекст.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬО-ДЕКОРАТИВНОГО ОЗДОБЛЕННЯ ІНТЕР'ЄРУ ІНКЛЮЗИВНОЇ КВАРТИРИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕТНО-СТИЛІСТИЦІ

2.1. Аналіз світового та українського досвіду художньо-декоративного оздоблення інтер'єру інклюзивної квартири

Рівнодоступність є есенційною умовою для розвитку інтегрованого суспільства. Раніше інвалідність розглядалась як вада, що не дає можливості людині жити «звичайним» життям. Політика багатьох держав по відношенню до людей з інвалідністю протягом століть була напрямлена на ізоляцію їх від упередженого суспільства, внаслідок чого їх здібності не розвивались і не використовувались суспільством [1, с. 5]. Друга світова війна стала моментом корінних змін в цьому питанні: сформувались нові концепції, які мали на меті інтегрувати людей з інвалідністю у нормальне життя суспільства. Наприкінці 1960-х рр. суспільство вже визнає інвалідність не винятковим, а цілком природним станом людини, відстоює різноправ'я в нових соціальних концепціях. Так поступово розуміння «інвалідності» виключно як медичної проблеми перейшло до соціальної площини [1, с.18-19].

На шляху інтеграції до європейської та світової спільноти українська держава вже ратифікувала низку міжнародних правових актів у сфері захисту прав людей з інвалідністю. Конвенція ООН про права інвалідів стала першим юридичним міжнародним документом, який зобов'язує уряди країн пильно простежити за впровадженням принципів доступності [1, с. 5]. З 2001 року питаннями створення доступного середовища в Україні займається громадська організація Національна Асамблея інвалідів України (НАІУ), яка у співпраці з держструктурами започаткувала програму «Безбар'єрна Україна» [1, с. 38-39].

Існує також поширене і важливе поняття маломобільних груп населення (МГН) — це люди, які стикаються з труднощами в процесі самостійного пересування чи/та орієнтування в просторі. До МГН належать особи з інвалідністю, з тимчасовими порушеннями здоров'я, люди похилого віку, вагітні, батьки з дитячими колясками. Відповідно, забезпечення доступності просторів має дуже

важливе значення, оскільки безпосередньо має вплив на користування МГН всім спектром прав людини; відіграє вирішальну роль у формуванні інклюзивного суспільства [1, с. 22-24].

Нижче представлено ряд проєктів, проаналізувавши які можна визначити типове комфортне облаштування житла для МГН.

«Patriot Home»

Нове будівництво в межах проєкту «The Wounded Warrior Home Project»

Місце розташування: США, Форт Белвуар, Вірджинія

Завершення проєкту: Листопад, 2011

Проєкт «Patriot Home» є ініціативою зі створення житла за принципами універсального дизайну на військовій базі Форт Белвуар для колишніх учасників бойових дій в Іраку та Афганістані. Цей проєкт став можливістю надати ветеранам та їх родинам житло, яке повністю відповідало б їх потребам, а також створити для військових такого житлового простору, який сприяв би їх поступовому поверненню мирного способу життя [44].

Екстер`єр та інтер`єр виконані в типовому американському стилі – теплі білі стіни, простий дизайн, дерев`яні меблі; викликають позитивні враження (Рис. 51). Натомість в проєкті присутній ряд функціональних помилок.

У ваній кімнаті не передбачено спеціального сидіння з поручнями, які закриваються з обох боків в душовій та немає вільного місця під рукомийниками. На кухні, так само, немає простору внизу, до того ж бажано робити мийку та варочну поверхню на одній стільниці, щоб було простіше ставити на плинну великі ємності з водою. Ручки шафок бажано, з питань безпеки та практичності, робити втопленими.

Спальня простора, затишна, наявне робоче місце, але площа між ліжком і столом використана дещо не функціонально. Натомість у вітальні диван можна було би зробити ширшим, поставити газетний столик та телевізор замість робочого столу. З точки зору кольорового оформлення, варто було б прибрати яскравий червоний колір, адже він часто є сильним візуальним подразником.

«Taubate House»

Місце розташування: Таубате, Бразилія

Завершення проєкту: 2003

«Універсальний дім», зведений у 2003 році у м. Таубате, Бразилія - прототип двоповерхового сімейного будинку для довгострокового (пожиттєвого) використання. Цей проєкт було розроблено архітекторкою Сандрою Періто в якості дипломної роботи для архітектурної школи. На той момент не було жодних національних, державних чи місцевих вимог інклюзії, тому архітекторка поставила собі за мету створити модель будинку, яка стане прототипом для застосування у всій Бразилії. С.Періто розглянула всі нюанси, пов'язані із зручністю користування, а також врахувала принципи універсального дизайну[44]. Результатом стало естетичне сімейне житло з широким діапазоном цілком інтегрованих інклюзивних функцій, яке стало справжнім проривом для цієї країни (Рис. 52).

Першою задачею, яку вирішила архітекторка було місце будівництва. Вона обрала Таубате – житловий масив з хорошою репутацією в безпечному районі. Масив має доступ до всіх комунальних систем та громадської інфраструктури. С. Періто ретельно продумала елементи зручності прибудинкової території: гладкі скошені бордюри, доріжки у напрямку дому з мінімальним нахилом, розширені дверні отвори та коридори, покриття підлоги, яке захищене від ковзання. Двоповерховий будинок площею у 260 кв. м. може задовольняти потреби сім'ї з п'яти осіб на всіх етапах їхнього життя. Велику увагу архітекторка приділила розміщенню як молодих, так і старих людей – для цього було створено план пересування будинком, зокрема було передбачено достатньо місця для встановлення ліфту, якщо у ньому виникне потреба. Ідея адаптації дому до віку мешканців дозволяє людям протистояти дорогому ремонту чи переїздам та відповідає ідеям сталого будівництва [44].

В будинку є гараж на 2 машини з широкими дверима, які ведуть в головний хол. Захищений від ковзання пандус веде з вулиці до вхідних дверей. Вхід критий і має полицю, де можна поставити сумки під час пошуку ключів. Сигналізація керується простим дистанційним пультом з яскравими кнопками, зручними для

людей з вадами зору. Освітлення в найбільш відвідуваних місцях будинку реагує на рух. Всі кімнати підключені до системи внутрішнього зв'язку [44].

На першому поверсі розміщені вхід та хол, їдальня та вітальня, кухня, пральня, спальня з виходом на терасу та санвузол. Спальня та вітальня виходять у двір. Пороги мають різні кольори, їх висота зменшена, щоб уникнути спіткнення або падіння. Спальня на першому поверсі легко змінюється, і її також можна використовувати як кабінет або офіс. Сходи, що ведуть на другий поверх, мають поручні на двох висотах – для дітей і дорослих. Передбачений простір для встановлення ліфта [44].

На другому поверсі розміщені три спальні та два санвузли. Автоматичні штори легко підіймаються, вікна також легко відчиняються. У ванних кімнатах встановлені телефони на екстрений випадок. Усі двері будинку ширші за звичайні та оснащені зручними ручками. Вікна розташовані нижче звичайних (на висоті 70 см); електричні розетки трохи вище - на висоті 45 см. Шафи та шухляди освітлені всередині. Ванна кімната обладнана допоміжними решітками та сидіннями [44].

Висота кухонного столу регульована. З міркувань безпеки встановлено детектор газу. Всі раковини можна використовувати сидячи на табуретці або в кріслі колісному. У пральні прасувальна дошка знаходиться на доступній висоті, а вбудована сушарка вмикається простим поворотом ручки [44].

Для дозвілля на свіжому повітрі створено велике подвір'я, яке може бути особливо корисним для літніх людей, які часто проводять більшу частину часу вдома. Зовні є прибудова для відпочинку, зона барбекю та басейн. Контейнери для рослин на відкритому повітрі підняті для комфорту садівника. Кожна частина дому доступна для всіх (за винятком басейну). Будинок має багато екологічних функцій і є прикладом високоефективного використання природного та штучного освітлення в кожному житловому приміщенні [44].

Загалом ініціативність та наполегливість архітекторки, продуманість усіх деталей проєкту надихають. Будинок екологічний, орієнтований повністю на вік і фізичну кондицію своїх жителів, комфортний, світлий і, головне, створений не для

одного покоління. Зважаючи на те, що є можливість встановлення ліфту, будинок також є повністю доступним.

Єдині невеликі моменти, які можна було б змінити це, по-перше, кольори. Поєднання білого з насичено помаранчевим не є універсальним з точки зору людської психології. По-друге, можна було би прибрати застосування душової kabіни, зробивши звичайні шторки, адже стандартний кут пересідання з крісла колісного становить 45 градусів, і наразі він в душовій kabіні ненормативний; зробити полички для гелів та шампунів. По-третє, можна було би розширити зону приймання їжі.

«Siple House»

Місце розташування: Північний Ванкувер, Британська Колумбія, Канада

Завершення проєкту: 2004

У співпраці з ванкуверською компанією «Ектон Острі Архітекстс» Мюррей Сіпле розробив свій проєкт житла, яке б мінімізувало його фізіологічні обмеження, дозволило б розпочати нове, незалежне і творче життя (Рис. 53). Була проведена повна реконструкція і розширення старого ранчо, завдяки чому воно стало яскравим прикладом сучасної будівлі в модерністському стилі [44].

Для місця розташування своєї майбутньої домівки та студії кіномонтажу, Мюррей Сіпле шукав, з одного боку, єднання з природою та вид на ліс, але з іншого боку рівну місцевість, щоб не треба було розташовувати пандуси. Мюррей прагнув жити в будинку, в якому він сам міг би доглядати за собою, а також щоб ніщо в будинку не нагадувало, що у ньому живе людина з інвалідністю [44].

Від виникнення ідеї до кінця будівництва пройшло два роки. Протягом цього часу Мюррей тимчасово мешкав поряд в прибудові. Таким чином проєктувальники мали нагоду спостерігати за його повсякденним життям та випробовувати в прибудові всі види рішень, щоб відсортувати найкращі. Можливість спостерігати за потребами користувача у режимі реального часу трапляється нечасто, тому цей досвід був дуже цінним. Протягом усього процесу М. Сіпле міг правити плани та пропонувати власні ескізи [44].

Було проаналізовано кожну деталь будинку. Одним із прикладів є нестандартне оформлення верхньої частини стін та стелі – архітектори прослідкували, що Мюррей завжди піднімає очі для розмови з людиною, яка стоїть [44].

Елементи універсального дизайну, використані в даному проєкті:

- Відсутність порогів або змін рівня висоти.
- Широкі доріжки ззовні будівлі, які проходять на одному рівні та накриті дахом.
- Дерев'яна підлога з втопленим килимовим покриттям.
- Занижена гардеробна шафа з розсувними дверцятами.
- Цілком викладений нековзкою плиткою душ з великим зливним отвором.
- Панорамні вікна, спроектовані таким чином, щоб максимально збільшити видимість як для сидячої, так і для стоячої людини.
- Розширені двері.
- Кран, розміщений біля плити, дозволяє простіше переносити каструлі з водою.
- Розташування кухонної техніки на рівні сидіння.

Цей проєкт – приклад індивідуального підходу до роботи з клієнтом при проєктуванні, а також ідеальний зразок використання методу спостереження та експерименту в процесі планування та пошуку найбільш практичних конструктивних рішень. Цікавим і неоринарним є рішення з дизайном стелі та речових шаф, над якими розташовуються горизонтальні естетичні вікна. Загальний стиль та кольори дизайну є сучасними та заспокійливими: синій колір, природні матеріали, структура деревини, білий позитивно впливають на психіку людини.

Центр соціалізації для ВПО

від БФ «ЖИТЛО для ВПО»

Місце розташування: с. Стрижавка, Вінницька обл., Україна

Завершення проєкту: заплановано на 2024

БФ «ЖИТЛО для ВПО» почали новий проєкт по реконструюванню старого та невикористовуваного дому для літніх людей в селищі Стрижавка. Компанія 7CI Group вже провела всі необхідні обстеження будівлі та прилеглої території та на волонтерських засадах розробила проєкт, готові планування та візуалізації якого вже представлені громадськості [15].

Центр Соціалізації для ВПО — це не просто тимчасовий прихисток, а сучасне житло, яке включає в себе смарт-квартири, окрему дитячу кімнату для розвитку та ігор, місце для роботи та дозвілля дорослих (Рис. 54). В проєкті Центру для ВПО заплановано кілька типів квартир: типові, для багатодітної сім'ї та інклюзивна квартира. Загальний коридор зробили функціональним для оптимального використання площі [15].

Це позитивно, що в Україні створюється сучасне житло для ВПО, а практика та орієнтація на вже сформований закордонний досвід та увага до вимог доступності зможуть поліпшити майбутні проєкти. Гарним рішенням є поєднання різних типів квартир в одному місці: таким чином людина на кріслі колісному не виключена із суспільства. Окрім того, доступний простір є дуже зручним для всіх МГН.

Зовні будівля виглядає просто і сучасно. Передбачені велостоянка, озеленення, зона з тренажерами. Пандус відповідає всім нормам, сходи також зроблені продумано: мають попереджаючі смуги та два рівні круглих поручнів. Коридори функціональні та ергономічні: достатньо широкі, виконують одночасно функцію зберігання, мають зону для спілкування, що також заохочуватиме сусідів проводити більше дружнього часу між собою, зокрема позитивно впливатиме на психологічний стан всіх мешканців. Але пожежний вихід не має спеціальної платформи для спуску чи пандусу, що означає, що людина на кріслі колісному користуватись ним самостійно не може.

Кольорове рішення вітальні в інклюзивній квартирі є вдалим, але використана плитка радше підійшла би для громадської будівлі, а не для квартири. Шафа розсувна, дзеркальна, що є дуже практичним, але вище висоти 1.7 м людина на кріслі колісному в цій шафі не дістане.

Дверні проходи в квартирі не містять порогів – це добре. Але дверні ручки краще робити «буквою П» - таким чином людина, яка має травму грудного відділу спинного мозку і вище та має порушення рухових процесів кистей рук та пальців може набагато легше відкрити двері.

Дизайн інклюзивної ванної кімнати цілковито не продуманий. В проєкті порушено багато норм безпеки для людини на кріслі колісному:

1. Відсутні додаткові поручні в душі.
2. Ручка душу розташована занадто високо, з положення сидячи її неможливо дістати чи повісити назад.
3. Верхній душ знаходиться не над сидінням, тому в ньому зараз немає сенсу.
4. В душі не передбачено ніяких полицок для засобів гігієни.
5. Полиці над пральною машиною нефункціональні, до верхніх людина не дістане. Задля більш доцільного використання цього місця можна було б зробити настінно-стельову сушарку з рухомою підйомною системою і піддоном. Якщо взяти пральну машинку глибиною до 45 см, то користуватись такою системою людині в кріслі колісному, яка сидить боком і розвішує білизну буде цілком зручно.
6. Загалом стиль ванної кімнати похмурий та дещо «савдеповський».

Що стосується інклюзивної кімнати, то:

1. Для такого вузького і довгого простору без природного освітлення від вікна вважаю недоречним фарбувати стіни в темний колір.
2. Розташування ліжок саме в цій кімнаті в такому варіанті можна вважати доречним – залишається достатньо просторі для того, щоб проїхати чи розвернутись кріслом колісним. Але якщо ця квартира проєктується для подружньої пари, то кращим варіантом є розташування двоспального ліжка. За умови, що друга людина може ходити, ліжком можна буде користуватись. Це рішення не ергономічне, але може бути кращим з психологічної та соціальної точки зору: людина з інвалідністю так само має право на близькість.

3. Тумбочка біля ліжка: не використаний простір під тумбочкою; не втоплена ручка, за яку можна зачепитись; світильник краще замінити на бра – менше ризик падіння; тумбочку краще зробити вищою – зараз якщо людина лежить і їй треба щось взяти з тумбочки, треба тягнутись або перевертатись, що не надто зручно. Крім того, якщо тумбочка буде на рівні з ліжком, на неї можна буде спиратись при пересіданні.
4. Комод: не втоплені ручки; занадто низькі нефункціональні полиці; найбільш оптимальним рішенням залишаються висувні шухляди.
5. Окреме питання: першочерговість розташування телевізора в квартирі. Замість нього краще передбачити компактний робочий стіл. Телевізор зачасту перешкоджає соціалізації людей з інвалідністю. Витрачені кошти краще вкласти в один, але більший телевізор/проектор в просторі для дозвілля та комунікації – передбачити там можливість спільного перегляду фільмів/мультфільмів для невеликої компанії.

Простір коридору використаний дуже доцільно: світлий, просторий, є зона комунікації, є кріплення для дитячих візочків, велосипедів, крісел колісних.

Дитячий ігровий простір містить достатньо широкі проходи, щоб в ньому також могла комфортно перебувати людина на кріслі колісному, виглядає дуже позитивно. Кімната для дозвілля дорослих повністю виключає можливість дозвілля людини на кріслі колісному через розташування там барного столику.

Як висновок, з розглянутих проєктів можна винести багато корисних та цікавих нюансів для роботи над доступним житловим простором. На деякі з них звернено особливу увагу для подальшого застосування в роботі:

- близькість розташування житлового масиву до міської інфраструктури;
- використання гладкого та нековзького матеріалу для підлоги, відсутність порогів;
- детектор газу, автоматичне освітлення та система внутрішнього зв'язку;
- велика кількість природного освітлення та панорамність;

- регульована висота столів та іншого обладнання у кухні та пральні, гнучкі варіанти розміщення висувних елементів меблів;
- занижена гардеробна шафа з розсувними дверцятами. Візуальне заповнення простору над шафою;
- кран, розміщений близько до кухонної плити.

2.2. Особливості художньо-декоративного оздоблення інтер'єру в етно стилі

Етностиль – це відображення самотності, художньо-образних уявлень конкретного народу чи культурного регіону світу про оточуючий світ у створених предметах. Декоративно-ужиткове мистецтво є джерелом творення етностилю, який постає на розмаїтті матеріалів, технік виготовлення, удосконаленні форм, розвитку орнаментальної культури, колористики тощо [20].

Кожен народ має свої культурні коди, сформовані тисячоліттями традицій. Саме інтерес до сприйняття і наслідування цих кодів породив етнічний стиль, який формується остаточно як явище в сер. 19 ст. у Великобританії – гігантській колоніальній імперії та торговій метрополії. До поч. 20 ст. етностиль мав такі напрямки: мавританський, японський, африканський, індійський, китайський, мексиканський, скандинавський, єгипетський [19].

Історія творення етнічного стилю на теренах України сягає глибини тисячоліть, впродовж яких постійно додавалися все нові і нові культурні надбання [20]. Спектр декоративних елементів в українській етно-стилістиці може різнитися від стародавніх трипільських та слав'янських символів, до регіонального різномайття українських орнаментів 19-20 ст., використовується витинанка, набійка, різьблення, лозоплетіння, вітраж, розписи стін, посуду, печі/декоративного каміну. Український етностиль це, в першу чергу, хата-мазанка – білі прості пофарбовані матові (гладкі або структурні) стіни, використання дерев'яних балок, лав, скринь, столів. Білий колір доповнюється яскравим декором червоного, чорного, блакитного, синього, зеленого, коричневого та інших кольорів (залежно від регіону України) [20].

Предмети інтер'єру, меблі в українському етно-стилі прості форми, виготовлені з натуральних матеріалів: дерева, глини та металу; водночас можуть бути прикрашені хитромудрими різьбленими, кованими візерунками та розписами. Важливу роль в українському етно-інтер'єрі відіграє натуральний текстиль (частіш за все льон або шерсть) [20].

Однак основним компонентом українського етно-дизайну є декор, насамперед вишивка. Українські орнаменти можна розташовувати всюди: традиційно у вигляді рушників, на шторах, меблях, на стінах у вигляді розписів, гіпсових панно тощо. Особливим елементом декору стане «мисник» – декоративна полиця, на якій можна розташувати кераміку та предмети народно-ужиткового мистецтва [20].

Яскравим та надихаючим прикладом студії, яка працює в етно-стилі є Sergey Makhno Architects (Makhno Studio). Їх робота – суцільний експеримент за натуральними текстурами та керамікою (Рис. 55-59). Студія стрімко розвивається, має офіси в США, Германії, Естонії, Еміратах, Японії, Індонезії та, звісно, в Україні.

З інтерв'ю із засновником студії, Сергієм Махно, можна лаконічно винести такі основні характеристики сучасного українського етно-стилю:

- Повтор текстури стін українських хат-мазанок: покриття з глини з домішками соломи чи насіння льону;
- Використання очерету на стінах або стелі;
- Використання дикого дерева для підлоги, стін, меблів;
- Інтеграція традиційних українських рушників в ковдри або подушки, вишиті традиційним орнаментом;
- Лляні, конопляні тканини, домоткане полотно як основа для штор, постільної білизни, покривал або як накидок на меблі;
- Декор у вигляді керамічного посуду, обпаленого в колір глини;
- Важливим етнічним елементом є традиційний український килим;
- Поєднання антикварних та сучасних меблів;
- Традиційна українська піч;
- Використання кольорів, притаманних українським традиціям багато років тому.

На думку С. Махна категорично не можна використовувати в етно-стилі пластикові елементи, натяжні стелі, плитку під мармур, ламінат, глянцеві покриття та штучні матеріали [58].

Бюро архітектури та дизайну BureauX (Бюро Ікс), також є чудовим (і поки що, на жаль, єдиним) прикладом студії, яка працює виключно в українському сучасному етно-стилі. Засновниками бюро є молоде подружжя архітекторів. Стиль студії – це поєднання неокласики, модерну та сучасних тенденцій в дизайні інтер'єру з українськими традиціями. BureauX так само приділяють велику увагу використанню еко-матеріалів: очерету, дерева, каменю, глини. Особливістю кожного проєкту є українські патерни, втілені в розписах стін, гіпсових панелях, на меблях. Кожен інтер'єр студії унікальний та наповнений сенсами (Рис. 60-69).

Як висновок можна сказати, що український етно-стиль має давню історію, але наразі перебуває у стадії відновлення, переродження, на набуття нових форм виявів та сенсів. Немає єдиного правила, як виглядає сучасний етно-стиль: це може бути як використання лише еко-матеріалів та кольорів, так і поєднання із сучасними тенденціями та текстурами, як мінімалістичні так і декоративно багаті простори. Звичайно, бажано не змішувати між собою орнаментику різнопротилежних регіонів, але і це не є табу: прикладом може слугувати проєкт студії BureauX «Гуня», де техніка вовнообробки «гуня», притаманна для регіону Гуцульщини та використана в дизайні дивану та люстри гармонійно поєдналась із сакральною трипільською символікою, орнаментами християнських писанок та традиційним міщанським кахельним каміном 18-19 ст. в сучасному вигляді (Рис. 61).

2.3. Теоретичні та нормативні засади художньо-декоративного оздоблення інтер'єру інклюзивної квартири

Забезпечення доступності, зручності, інформативності та безпеки для осіб з інвалідністю є, згідно вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд», обов'язковим під час проєктування, будівництві нових та реконструкції/реставрації/ремонті старих будівель. Маломобільні групи населення повинні мати можливість вільного та безпечного доступу до території/самої будівлі (також до евакуаційних виходів), можливість повноцінного отримання інформації та послуг. При цьому ефективність експлуатації будівлі та зручність її використання для всіх інших груп населення не має втрачатись [3, с. 7-8].

Для комфортного проживання для користувача кріслом колісним в багатоквартирному будинку необхідно насамперед забезпечити комфортний доступ до власного житла: передбачити нормативні доріжки та пандуси (з ухилом не більше 8%, або ж 1/12) або індивідуальні похилі підйомники, доступний вхід до під'їзду: зручні двері з поручнями та оглядовими панелями без порогів або з порогамі не вище 20 мм (Рис. 65), з функцією фіксації дверей у відчиненому та зачиненому положенні та сповільненого автоматичного закривання дверей (в ідеалі з кнопкою для автоматичного відкривання), та нормативний ліфт (мінімальні ширина та глибина 1 100 та 1 400 мм відповідно). Система сигналізації, а також попереджувальні полоси перед перепадами висот (на початку і в кінці пандусів, на порогах) мають бути нормативними. Безпека користуванням, орієнтуванням житловим середовищем людиною в кріслі колісному передбачає також наявність тактильних та візуальних елементів доступності, інформаційних табличок, аудіопоказчиків, доступних шляхів евакуації. Згідно ПДР України, кожне житлове господарство має містити 10% місць для людини з інвалідністю (шириною 3 500 мм) та позначати їх відповідним знаком. Детальніше про облаштування придворової території та під'їзду див. Розділ 5 «Вимоги до земельних ділянок» та Розділ 6 «Вимоги до планувальної організації будівель та споруд» ДБН В.2.2-40:2018 [3, с. 10-12].

Мінімальні габарити тамбурів для житлових будівель – 1 500 мм глибини та 2 200 мм ширини. Підходи до різного обладнання та меблів, дверні проходи та відкриті прорізи у стіні мають бути завширшки мінімум 900 мм. Зона для самостійного розвороту людини на кріслі колісному складає 1 500 мм (Рис. 62, 63). Мінімальна ширина внутрішньоквартирних коридорів складає 1 150 мм. Ширина балконів/лоджій – не менше 1 500 мм. В разі використання килимових покриттів для підлоги, килим має бути міцно закріпленим та бути заввишки не більше 13 мм. Перепад освітленості в суміжних приміщеннях чи зонах не має перевищувати 1:4 [3, с. 13-15].

Прилади відчинення і зачинення дверей мають легко працювати. Найліпшим варіантом є використання П-подібних ручок і Т-подібних замків. Висота розташування ручки 850-1 100 мм, на відстані мінімум 400 мм від бічної вертикальної поверхні. Найвдалішим рішенням є робити двері в квартирі розсувними. Якщо такої можливості немає – для зручності користування звичайні створчаті двері обладнують додатковими діагональними поручнями з внутрішньої сторони – щоб людина не мала тягнутись чи під`їжджати під час зачинення дверей. Вимикачі та розетки за нормами розташовуються на висоті 800 мм від рівня підлоги [3, с. 22; 34; 39].

Ліжко, диван, загалом всі поверхні, на які передбачається, що людина з крісла колісного буде пересідати, мають бути врівень із самим кріслом (середня стандартна висота 450 мм) (Рис.64). Ліжко ліпше обирати з м`яким підголів`ям. Біля ліжка варто розташовувати тумбочку: вона буде додатковою опорою для крісла колісного під час пересідання, в ній можна зберігати необхідні засоби гігієни [34; 39].

Головне правило кухні - правило «трикутника» (холодильник-мийка-плита). Саме у такому порядку стандартно виконується рух по кухні. Загальна сума сторін такого «трикутника переміщення» не повинна перевищувати 6 м. Для створення кухні, яка зручна для користування як користувачу кріслом колісним, так і людини, яка ходить, взято за основу габарити доступного кухонного гарнітуру та та водночас не зроблено значних відступів від стандартних норм (Рис. 66, 67).

Стандартна висота кухонної стільниці складає 850-950 мм. Враховуючи, що зріст жінки в подружній парі невисокий, а чоловіку на кріслі колісному зручно, коли стільниця розташована на рівні його ліктів, а також спираючись на досвід та поради в переоблаштуванні кухонь від користувачів кріслом колісним, прийнято за ідеальну універсальну висоту кухонної поверхні 800 мм. Стандартна глибина кухонної поверхні складає 600 мм [3, с. 27].

З питань безпеки та зручності користування людям на кріслі колісному треба використовувати електроплиту. Відстань між мийкою та плитою повинна бути мінімум 500 мм, але для зручності перенесення важких каструль з водою до плити більшою робити цю відстань не варто. Мінімальна відстань між холодильником та плитою – 250 мм. Габарити електроплити на 4 конфорки – 650*520 мм. Відстань між витяжною та електроплитою становить 650-750 мм [3, с. 27].

Для зручності користувачів кріслом колісним духовка шафа має розташовуватись не внизу, а на рівні сидіння (орієнтовно врівень з кухонною поверхнею) – щоб людина могла легко і без нахилів переносити гарячу їжу з/на кухонну поверхню. В ідеалі можна придбати духову піч з функцією мікрохвильовки. Під духовкою можна, наприклад, розташувати посудомийну машинку. Під умивальником та під робочою кухонною поверхнею, передбаченою для людини на кріслі колісному, має бути вільний простір. Холодильник найкраще обирати типу «Side by side» де є двоє дверцят – холодильна і морозильна камери. Якщо такої можливості немає, тоді варто обирати холодильник, в якому перенавішуються двері та де морозильна камера знаходиться зверху, адже вона буде використовуватись не так часто. Розміщуючи холодильник потрібно передбачити відстань від нього до батареї мінімум 500 мм та від задньої стінки холодильника до стіни 70-100 мм [3, с. 27; 34; 39].

Нижні ящики на кухні (загалом у всій квартирі) найбільш зручно робити висувними, але обов'язково із втопленими ручками – щоб не зачепитись за них колесами. Кутову нижню секцію ергономічно зробити із кількаярусними прокручуваними підставками всередині – щоб не треба буде тягнутись вглиб шафи. Підвісні полиці можуть мати звичайні ручки (але максимально низько

розташовані), або із системою, яка відкриває дверцята автоматично від натиску. Загалом найбільш зручна висота робочої поверхні для людини на кріслі колісному – 700 мм, тому як варіант можна передбачити частину робочої кухонної поверхні висувною/просто більш низькою (Рис. 69). Так само висотою 700 мм можна передбачити кухонний та робочий столи [3, с. 38; 35; 34; 39].

Мінімальні розміри ванної кімнати/суміщеного санітарного вузла складають 2 200*2 200 мм; туалету з умивальником та душем – 1 700*2 200 мм. Раковина умивальника кріпиться таким чином, щоб верхня її площина була на рівні 800-850 мм, а внизу був простір висотою 700 мм. Унітаз бажано обирати консольного типу – для вільного проїзду та регулювання висоти (оптимальна 450 мм), облаштовувати з функцією вбудованого біде. В ідеалі кнопку спуску води робити не позаду, а збоку. Кришка унітазу має бути міцною, з металевими кріпленнями, адже при пересіданні людина створює на неї додаткове навантаження [3, с. 54-57; 34; 39].

Душова кабіна проектується з відкидним сидінням та відкидними поручнями. Всі поручні, крани, замки і т.п. мають розташовуватись на висоті 850-1 100 мм. Крани змішувачів мають бути важільного або сенсорного типу. Рушник має висіти одразу біля умивальника, щоб людина не мала торкатись спершу колес мокрими руками [3, с. 54; 34; 39].

Розмір душової кабіни становить не менше 900*1 500 мм, перед кабіною має бути простір для маневрування крісла колісного (1 500 мм). Трап для зливу води має розташовуватись врівень з підлогою. Кран змішувача та полички мають бути досяжними з відкидного сидіння. Стандартна висота сидіння – 450 мм, висота відкидних поручнів – 850 мм (Рис. 68). Сидіння бажано робити з м'якою нековзкою підкладкою та закругленими пластиковими краями, щоб мінімізувати ризик падінь чи подряпин. Якщо це ванна, то має бути також передбачене місце для сидіння та поручень [3, с. 55; 34; 39].

Нижче наведені поради щодо більш ергономічного проектування інтер'єру:

1. Домофон дозволить побачити, хто прийшов та відкрити двері дистанційно, розташовувати його треба на рівні зору.

2. Можна передбачити вічка на вхідних дверях на двої рівнях.
3. Всі вимикачі в квартирі мають бути максимально простими в користуванні. Також можна передбачити систему дистанційного управління світлом/деякими електричними приборами.
4. Замки на дверях краще робити довгими та якореподібними – щоб можна було захопити між пальців та легко повернути.
5. Зручним буде використання в квартирі без порогів робота-пилососа. Це також дуже полегшить побутове життя.
6. Варто передбачити в кількох місцях в квартирі нічники, адже люди із травмою хребта зачасту мають проблеми з травленням і стулом. З цієї ж причини на кухні варто передбачити дошку, де буде записаний графік здорового харчування.
7. Дзеркала – це те, що дозволяє контролювати свій зовнішній вигляд всім людям. Варто в процесі дизайну завжди перевіряти щоб людина на кріслі колісному достатньо добре могла бачити себе у дзеркалі [34; 39; 38].

2.4. Вплив художньо-декоративного оздоблення квартири на процес післявоєнної психологічної реабілітації ветерана війни та його сім'ї

Згідно з принципами нового підходу до організації системи реабілітації та процесу соціальної адаптації учасників АТО та ООС і членів їхніх сімей [26], можна відмітити такі пункти:

1. Персоніфікований підхід до учасників АТО та ООС.
2. Простота та ефективність організації.
3. Максимальне використання потенціалу самоорганізації ветеранів та фахівців.
4. Використання провідного світового досвіду у сфері надання реабілітаційних послуг учасникам бойових дій.

В процесі художньо-декоративного оздоблення даного інтер'єру, відповідно, були враховані всі ці аспекти. Дизайн спирається в першу чергу на ергономічні норми комфорту для ветерана війни, який користується кріслом колісним, але не заперечує стандартним ергономічним нормам. Квартира продумана так, що, перебуваючи в квартирі наодинці, користувач кріслом колісним може самостійно здійснювати всі свої побутові потреби та діставати до всіх функціональних елементів інтер'єру. Кольорове та декоративне рішення, освітлення підбираються виключно згідно персональних потреб і побажань умовних замовників. Специфіка об'ємно-планувального рішення та особливих моментів зручності використання вирішені спираючись на практику закордонних проєктів та досвід української неурядової організації з питань моніторингу доступності українських міст «Доступно.УА».

Ветерани війни є категорією людей, які внаслідок бойових дій стали зміненими особистостями і потребують прийняття іншими, а особливо близькими людьми, їх нового стану. Відповідно, вони перебувають у пошуку та налагоджуванні тих факторів, які зможуть максимально повернути їх до стану психологічної рівноваги: коло друзів, хобі, затишна домівка, сім'я, робота тощо [8, с. 29]. Тому в процесі дизайну сучасних українських інклюзивних просторів

важливо мати на меті не лише комфортне житло і забезпечення ветеранам доступної дороги на роботу і назад, а їх повну соціалізацію – пандуси та нормативні ліфти у всіх під'їздах, щоб людина могла відвідувати друзів, наявність інклюзивних коворкінгів, місць громадського харчування, розважальних центрів, спортзалів і т.п. Таким чином громадський простір буде ефективно сприяти психологічному відновленню ветеранів війни.

В період післявоєнної реабілітації ветерани війни вчать технік регуляції емоцій. Відповідно, улюблені речі/текстури/кольори/хобі, використані для втілення ідей персоналізованого дизайну для ветерана війни, можуть значно повпливати на його психологічний стан в позитивному плані. Невід'ємною частиною реабілітації є активізація позитивного погляду ветерана на себе, на віру в свої сили та здібності [8, с. 29]. Тому облаштування персонального робочого та рекреаційного простору, дозволяє створити в квартирі місце, де людина зможе проводити онлайн-зустрічі з психотерапевтом, робити реабілітаційні справи, займатись улюбленими справами, розташувати свій розклад, таблиці зі своїми планами та цілями, книжки.

Переважна більшість ветеранів війни є духовними людьми, тому під час художньо-декоративного оздоблення інтер'єру важливо було врахувати цей аспект для індивідуальних потреб людини [8, с. 32]. В даному проєкті в кабінеті – робочому та персональному просторі – розташований диптих «Благовіщення Пресвятої Богородиці» від сучасної української майстерні «Небо на землі».

Частою проблемою для ветеранів війни є алкогольна чи ігрова залежність [8, с. 35-36]. В плані реабілітаційного процесу і з точки зору дизайну житлового середовища потрібно робити мінімальний акцент на ці речі. Тобто: розташовувати алкоголь та бокали в непрозорих, візуально не виділених кухонних шафах; оформлювати робоче місце стримано, частково навіть «офісно» - щоб викликати відповідні асоціації. В жодному разі не пов'язувати декоративно-оздоблювальну тематику з алкоголем, виноградарством ігровою тематикою.

Значну увагу треба приділяти не лише індивідуальним психологічно-релаксійним потребам ветерана, але і його близького оточення, адже труднощі післявоєнної реабілітації значною мірою впливають на родину. Тому в процесі

художньо-декоративного оздобення бажано орієнтуватись на хобі, роботу, улюблені речі, кольори, фактури мешканців квартири.

Необхідно передбачати для ветерана можливість спілкування з друзями та рідними та продумати розташування і оформлення відведеної для цього зони. Позитивно на психологічне та фізичне відновлення впливають природні чинники: наявність достатньої кількості освітлення та повітря, рослини в інтер'єрі (допомагають очистити та дезінфікувати повітря, своїм кольором та за допомогою летючих фітонцидів позитивно впливають на психіку) а також наявність домашніх тварин (відповідно, треба передбачити для цього інтер'єр).

Серед переліку порад для успішної адаптації демобілізованих, стоїть побутова адаптація - залучення до домашньої роботи [8, с. 78]. Тому дизайн побутових зон і меблів (кухні, ванної кімнати, шаф) є ергономічними, відповідає всім нормам доступності, а також передбачений для сумісного одночасного використання. Таким чином побут може бути одночасно способом розробляти моторику власного тіла та можливістю духовного зближення (через розмови і спільні справи).

Часто у ветеранів з синдромом ПТСР прості потреби (їжа, зачинити двері, вимкнути музику чи світло тощо) можуть викликати нетерплячість або дратівливість, адже ця потреба є нашим нервовим подразником. Відповідно потрібно передбачити максимально просте задоволення вищезазначених потреб: максимально ергономічні шляхи пересування до кухні, санвузлу, передбачити пульти дистанційного управління для освітлення та основних електронних пристроїв.

Важливим психологічним моментом як для ветерана так і для звичайних людей, що переживають стрес від війни є контроль інформаційного потоку [8, с. 78]. Необхідно обмежувати кількість новин, контролювати, які саме фільми буде передивлятись подружжя і т.д. Саме тому я вважаю доречним розташування телевізора лише у зоні відпочинку та комунікації - вітальні.

Серед основних завдань психотерапії з сім'ями ветеранів виділяють також допомогу у виході зі стану депресії, емоційної та соціальної відчуженості,

подолання психологічної дистанції [8, с. 81]. Для цих цілей в дизайні інтер'єру можуть слугувати (як вже зазначалося вище) проектування зон побутового призначення для одночасного використання обома з подружжя, передбачення зони сумісної релаксації: місце з диваном для перегляду фільмів, читання книг, гри в настільні ігри тощо, сумісно розташовані робочі зони. Позитивний вплив на подружжя можуть мати мотиваційні тренінги і таблиці, тому можна передбачити спільну невелику зону з цілями і планами, розташованими на видному місці.

Буває таке, що ветеран спить неспокійно [8, с. 90]. Рішенням цієї проблеми є розташування в кімнатах різних видів освітлення: основного і додаткового (у вигляді бра, підсвітки під стелею), а також вибір вимикачів та розеток з підсвітленням.

Люди з пережитим воєнним досвідом різко реагують на раптові та гучні звуки, тому в процесі розробки меблів особлива увагу приділяється системам і засобам, що дозволяють приглушувати звуки при відкриванні/закриванні, надається перевага висувним полицям, розсувним дверцяткам та дверям.

Як підсумок варто зазначити, що ефективне лікування психічних розладів передбачає комплекс заходів, зокрема ведення здорового та фізично активного способу життя, необхідних медичних засобів, професійного коучінгу, підтримки з боку соціуму та психотерапії [8, с. 17]. Якщо інтер'єр є пристосованим під весь цей комплекс, квартира справді буде місцем повсякденної психологічної реабілітації та налагодження взаємного сімейного контакту в подружжі.

2.5. Засоби і прийоми художньо-декоративного оздоблення інтер'єру інклюзивної квартири в українській етно-стилістиці

2.5.1 Вихідні дані, концепція художньо-декоративного оздоблення інтер'єру

Художньо-декоративне оздоблення інтер'єру розробляється для молодої подружньої пари. Чоловік має статус ветерана війни та інвалідність 2-ї групи: користується кріслом колісним внаслідок поперекової травми хребта. Народився в м. Хотин Чернівецької обл., любить природу, настільний теніс, книги, кулінарію, має собаку, програміст за професією, працює дистанційно з дому або в коворкінгах. Внаслідок пережитого на війні досвіду має посттравматичний синдром. Тригери: темно-коричневі стіни, яскраве точкове світло, червоне неонове світло, гучні раптові звуки, консервний ніж, кров, повна темрява.

Дружина працює менеджером з продажу в магазині українських ювелірних прикрас (як в офісі, так і дистанційно); полюбляє рослини, натуральний текстиль, світло, українську сучасну кераміку, книги, займається йогою. Внаслідок пережитого воєнного досвіду не любить щільно зашторені вікна та гучні звуки.

Виходячи з цих даних моєю метою було створити таке житло, яке виключатиме всі тригери для ветерана війни, відповідатиме всім нормам доступності та побажанням і хобі мешканців, а також сприятиме їх післявоєнній психологічній реабілітації. Цілями створення художньо-декоративного оздоблення квартири було створення доступного житлового простору, поліпшення психологічного стану подружжя, продовження українських культурних традицій в сучасному переосмисленні, інтегрування предметів декоративно-прикладного та образотворчого мистецтва в сучасний дизайн.

Все художньо-декоративне оздоблення інтер'єру передбачено в сучасному українському етно-стилі. Відповідно, на початкових етапах створення проєкту було зроблено пошуки аналогів та референсів, стисло представлених у вигляді мудборду та розроблених надалі у вигляді пошукових візуалізацій. Подальші етапи розроблення стилістики та декору квартири представлено в Розділі 2.5.2.

Місцем розташування квартири було обрано житловий масив ЖК Rusaniv Residence біля станції метро «Лівобережна» (Рис. 70, 71). Це унікальний 21-поверховий сучасний комплекс бізнес-класу, збудований з елементами параметричного стилю, з краєвидами на мальовничий Дніпро (Рис. 72). Забудовники – компанії «Perfect Group» та «Citex Company», дизайн лобі запроєктовано від «Makhno Studio» (Рис. 73). Здачу житлового комплексу заплановано в 4 кварталі 2024 року [21].

Комплекс будується за сучасними стандартами інклюзивного будівництва. Транспортно-логістична розв'язка зручна. В комплексі наявні підземний паркінг та закрита територія [21].

Rusaniv Residence зводять за монолітно-каркасною технологією, зовнішні та міжквартирні стіни заповнюються червоною цеглою (250 мм), міжкімнатні перегородки зводяться з керамоблоку (120 мм). На плані демонтажу (див. Рис.0) монолітно-каркасні несучі конструкції позначено чорним кольором. Фасад мокрий, вентиляований, передбачено утеплення мінеральною ватою (150 мм). Об'єкт підключають до централізованого опалення. Підлога - цементно-піщана стяжка. Висота стелі становить 2,7м. Внутрішнє оздоблення в обраній квартирі відсутнє. Особливою перевагою проекту є панорамні вікна і високий рівень природної інсоляції житлового простору. Висота підвіконь в квартирі становить 500 мм. Вікна - 2х-камерний склопакет, 5-камерний профіль [21].

Обрана квартира розташовується на 21-му поверсі будівлі. Через деякі невідповідності вимогам інклюзії, першопочаткове планування квартири було змінено (Рис. 74-76). А саме: було зроблено один великий санвузол, частину комунікацій в санвузлі зашиито гіпсокартоном, передбачено тамбур біля входу та нормативні коридори (1200 мм), замінено міжкімнатні двері на розсувні (прихованого типу), замість дверей до вітальні (задля візуального об'єднання простору) зроблено арочний прохід, прибрано лоджію і тим самим розширено простір кухні-їдальні. Було піднято рівень підлоги на 100 мм для встановлення підлогової вбудованої опалювальної системи та опущено рівень стелі на 100 мм для розташування декоративних балок на кухні та вбудованих світильників.

2.5.2. Засоби і прийоми, функціонально-планувальне та об'ємно-просторове рішення художньо-декоративного оздоблення інтер'єру

Виходячи з фізіологічних потреб людини-користувача кріслом колісним, було створено відповідний нормативним вимогам інклюзивності та зручний в користуванні інтер'єр. Планувальне рішення включає в себе наступні зони (Рис. 77): вхідну (тамбур), прохідну (коридор), робочу (кабінет), спілкування та дозвілля (вітальня), відпочинку (спальня), готування та прийому їжі (кухня-їдальня). Планувальне рішення вільне. На плані меблів можна побачити розміри проходів та радіуси розворотів для крісла колісного (Рис. 78).

Художньо-декоративне оздоблення квартири має викликати спокій та врівноваженість, бути візуально простим для сприйняття та зрозумілим, тому композиційне рішення вирішено статично, переважно асиметрично, але з центрами композицій та акцентами в кожній кімнаті. Через рішення зробити всі шафи низькими та заповнення стін горизонтально розташованими орнаментами та картинами, композиції житлового простору є загалом горизонтальними. Окремо рішення фронтальних композицій можна побачити на розгортках (Рис. 79). Загалом в кожній з кімнат композиційним центром є те, що виконує функціональне навантаження конкретного простору:

- центром композиції кабінету є стіл, акцентом слугує ікона над тумбою (Рис. 81);
- композиція вітальні більш центральна і симетрична, віссю композиції є лінія диван-телевізор (Рис. 82);
- центром композиції спальні є ліжка, акцент – картина (Рис. 83);
- кухня-їдальня має дві композиційні та функціональні зони. Зона кухні вирішена в спокійних тонах, не має чіткого композиційного центру чи акценту. Зона прийому їжі має композиційну вісь полиця з посудом - обідній стіл – подружній портрет (Рис. 80);
- санвузол, коридор і тамбур вирішені без чітких композиційних центрів.

Глибинно-просторова композиція кожної з кімнат побудована на рівновазі між об'ємом, величиною, формою, функціональним навантаженням та кольором. Великі об'єми доповнюються дрібнішими декоративними елементами. Така наповненість простору деталями позитивно впливає на психіку людини, адже під час розглядання орнаментів, дрібних предметів декору, мазків фарби, рослин людина розслабляється, а мозок має час на відпочинок та обробку емоцій.

Засобами архітектурної виразності, використаними в проєкті є:

- метр – повторюваність балок в зоні їдальні, орнаменту над ліжком, декору вікон у спальні;
- ритм – форми комоду і книжкової шафи в кабінеті;
- тектоніка – рельєфне оздоблення стіни над ліжком;
- декорування – використання фактурних і різних за текстурами оздоблювальних матеріалів, орнаментів, предметів декоративно-прикладного мистецтва, живописних робіт, озеленення;
- засоби ілюзорності – збільшення просторів за рахунок світлих кольорів та вільних просторів над шафами;
- рівновага – узгодження між собою об'ємів та кольорів.

Освітлення відіграє в даному проєкті другорядну роль: людина з синдромом ПТСР не переносить акцентного точкового світла, тому було вирішено опустити стелі в усіх кімнатах (окрім зони їдальні) та зробити вбудовані LED-світильники зі спеціальною матовою поверхнею, які дають м'яке, тепле, розсіяне світло (Рис. 80). В усіх кімнатах передбачені також додаткові нічні світильники. Тим не менш, в деяких приміщеннях, наприклад, в спальні біля ліжка та над обіднім столом, світильники також відіграють декоративну функцію.

2.5.3 Стилiстика, меблi, декор, оздоблювальнi матерiали, освiтлення та озеленення iнтер'єру примiщення

Вся квартира оформлена в сучасному українському етно-стилі. Так як це поняття, не визначене чіткими рамками, було сформовано окремі критерії стилістики конкретно даного проєкту:

- Підлога з ламінату під дерево;
- 2 види покриттів стін: водоемульсійна фарба молочного кольору та темно-бежева штукатурка;
- Покриття стелі білою водоемульсійною фарбою;
- Меблi виконанi з ЛМДФ чотирьох основних кольорiв: дерево, темно-бежевий, бiлий, террацо;
- Дверi з ЛМДФ пiд дерево;
- Розташування в кiмнатах творчих робiт сучасних українських майстрiв, настiнних розписiв, килимiв (закрiплених до пiдлоги), керамiчних свiтильникiв, текстилю з орнаментами тощо. Всi декоративнi та орнаментальнi елементи приблизно поєднуються мiж собою за рiгiональною тематикою.

Згiдно вимог iнклюзивностi простору та задля максимального комфорту мешканцiв, в квартирi передбаченi такi моменти:

- Дотримання всiх стандартних норм ДБН В.2.2-40:2018 «iнклюзивнiсть будiвель i споруд»;
- Розсувнi мiжкiмнатнi дверi, з системою прихованого типу.
- Розсiяне основне та додаткове освiтлення в кожнiй кiмнатi;
- Вiчка на вхiдних дверях на двої рiвнях;
- Всi вимикачi та розетки на доступному рiвнi та з додатковою пiдсвiткою. Система дистанцiйного управлiння свiтлом та деякими електричними приборами (за допомогою програми на смартфонi);
- Всi шафи передбаченi на максимальну висоту користування 1 700 мм.

Надалі розглянуто художньо-декоративне оздоблення кожної житлової кімнати окремо.

Кабінет

В квартирі передбачено розташування персонального робочого та рекреаційного простору в кабінеті. Стіна при вході оздоблена декоративною штукатуркою та розписом білою фарбою. Розпис є копією схеми витинанки – традиційного елемента української культури [53]. Між стіною та комодом передбачено спальне місце для домашнього улюбленця – собаки породи Джек Рассел. Комод декорований предметами традиційного українського вжитку у виконанні сучасних майстрів (Рис. 84-87). Над ним розташований центральний декоративний елемент - диптих «Благовіщення Пресвятої Богородиці» (100 *20,5 см) від сучасної української майстерні «Небо на землі» [18]. Як зазначено вище у Розділі 2.4, ікону розташовано згідно персональних духовних потреб мешканців квартири. Під комодом розміщений сучасний український килим від майстерні «Kilimartstudio» [50].

Біля вікна знаходяться два робочих простори та фітозона. Так як людина на кріслі колісному не пересідає без необхідності, комп'ютерне крісло передбачене лише для дружини. Озеленення з ліани Епіпремуму над столами закріплене на спеціальній рухомій системі таким чином, щоб рослини можна було опускати та періодично доглядати. Конструкція є одночасно декоративним світильником. Живлення відбувається за допомогою системи з гідропонікою. На краю книжкової шафи також передбачена фіто-композиція (Рис. 89). Зелений колір рослин покращує настрій та сприяє концентрації, продуктивній роботі. Окремі види рослин також очищують повітря, нейтралізують комп'ютерне випромінювання. Південно-східне розташування вікна є дуже вдалим для рослин, але за необхідності світло можна затінити тонкими лляними римськими шторами, на яких також розташований традиційний орнаментальний патерн. Справа від вікна розташований декоративний розпис з двома птахами. Настінні розписи з птахами є питомою ознакою української хати та оберегом родинного щастя.

Спальня

Спальня була споконвіку місцем сімейного затишку і тепла. Тепла, світла, простора – розроблена спальня слугує задля максимального комфорту своїх мешканців. Двома центральними елементами художньо-декоративного оздоблення інтер'єру цієї кімнати є картина «Хотинський замок» та настінний рельєф над ліжком. Обидві роботи є авторськими розробками для даного проєкту.

В рельєфі-орнаменті (Рис. 90), що наслідує рослинно-геометричні візерунки центрально-західної частини України, як центральний елемент закарбовано зірку – символ. Вбудована LED-стрічка створює тепле додаткове світло та м'яко виділяє контури рельєфу. Покривала на ліжку створені з натурального льону трав'яного та бірюзового кольорів, великі декоративні подушки створені за стародавньою українською технологією вовнообробки «гуня», на малих подушках гладдю вишитий стилізований орнамент «дерево життя» в блакитно-зелених тонах.

Копія настінного орнаменту в стрічковому вигляді світло-зеленого кольору прикрашає двері речової шафи-купе. Зліва від шафи закріплена декоративна стійка з озелененням з епіпремнуму. Кутова частина речової шафи передбачена із кутовою системою вертикально-обертового типу, задля зручності діставання речей та компактності. Правіше стоїть комод. Відповідно до лінії декоративного накладного елемента комоду кольору террасо висить картина. На комоді стоять роботи сучасних українських майстрів (Рис. 91). Білий керамічний коник є роботою Ольги Пильник [62], а керамічна ваза зі вставками дерева – творіння української сімейної студії «Natura ceramic» [48].

Картина зображає основну пам'ятку рідного міста власника квартири – міста Хотин. Виконаний в техніці олійного живопису, пейзаж є кольоровим акцентом інтер'єру кімнати. Зелені та блакитні кольори, сонячна погода, зображена на картині, викликають збадьорюючі відчуття, позитивно впливають на психіку глядача. Власне сама фортеця є символом стійкості та незламного духу українських захисників, тому

Кухня-їдальня

Кухня-їдальня поділена на дві функціональні та композиційні зони: кухню та їдальню. Кухня вирішена в натуральних матеріалах та пастельних кольорах, максимально функціонально зручною, світлою та практичною для користувача кріслом колісним (Рис. 106).

Обідній стіл здавна відігравав важливу роль в українській культурі. Святково вбраний, з рушниками, він був місцем сімейних зустрічей на свята. Саме тому в даному інтер'єрі передбачено розташування авторського обіднього столу в українському етно стилі. Вісь композиції завершують з одного боку полиці з сучасною керамікою від українських майстрів, а з іншого боку головний акцент інтер'єру – художня робота – авторська робота «Портрет подружжя» (Рис. 107).

Вітальня

Вітальня є місцем комунікації та дозвілля. Світла і спокійна, вона є чудовим місцем для прийому гостей, самотійних тренувань (наприклад, йогою) чи вечірніх сімейних переглядів фільмів (Рис. 82). Композиція художньо-декоративного оздоблення інтер'єру вітальні вирішена симетрично і центрально. Ближче до вікна передбачена невелика фітозона, яка також слугує для покращення якості повітря в кімнаті та підвищення настрою мешканців житла.

Санвузол

Основними задачами під час художньо-декоративного оздоблення санвузла були його зручність, доступність всіх меблів та полиць, гарна освітленість, використання антиковзких матеріалів, передбачення оформлення, яке не акцентує увагу на поручнях та спеціальних сидіннях. Для оздоблення, так само як і в інших кімнатах, використані натуральні матеріали та кольори.

Висновок

В Розділі 2 було проаналізовано світовий та український досвід художньо-декоративного оздоблення інтер'єру інклюзивної квартири. Видною є ситуація, що в Україні наразі бракує продуманих, ергономічних та відповідних усім нормативним вимогам проєктів, тому за основу під час розроблення власного проєкту було взято закордонні аналоги. Вивчено особливості художньо-декоративного оздоблення інтер'єру в етно стилістиці. В Україні цей стиль перебуває у стадії активного розвитку та поширення, що є позитивною тенденцією для еволюції української культури в цілому та можливості створення візуального іміджу країни. Досліджено вплив художньо-декоративного оздоблення квартири на процес післявоєнної психологічної реабілітації ветерана війни та його сім'ї. Визначено, що художньо-декоративне оздоблення житлового простору має ключовий вплив в процесі післявоєнної реабілітації.

Як наслідок аналізу теоретично-нормової бази художньо-декоративного оздоблення інтер'єру інклюзивної квартири та вищезазначених аспектів було створено сучасне, ергономічне, зручне, психологічно комфортне художньо-декоративне оздоблення інтер'єру квартири для молодої подружньої пари в українській етно стилістиці. Основуючись на вихідних даних, було розроблено персоналізоване, з використанням різноманітних засобів і прийомів, художньо-декоративне оздоблення. Основною специфікою даного інтер'єру є використання спокійних кольорів, екологічних матеріалів та водночас багатство оздоблення предметами декоративно-прикладного мистецтва та акценти у вигляді двох картин у спальні та кухні їдальні: «Хотин» та «Портрет подружжя» відповідно.

РОЗДІЛ 3. ЗАСОБИ, ПРИЙОМИ, КОМПОЗИЦІЙНЕ РІШЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ РОБОТИ

3.1. Концепція художньої роботи, жанр, стилістика

Жанр даної художньої роботи – портрет-картина, адже зображено погрудне зображення чоловіка та жінки на фоні природного пейзажу. Головним акцентом портретної частини є людські обличчя, орнаменти традиційної української вишивки та прикраси. Пейзаж слугує фоном, що додає контекст і зміст до головної теми.

Портрет написано в стилі постімпресіонізму, з елементами формалізму та залученням єгипетських канонів. Постімпресіонізм виявляється у використанні техніки пастозних коротких кольорових мазків, які створюють відчуття руху та динаміки пшеничного поля та гри кольору на обличчях та одязі людей. Водночас портрет виконано з формальними ознаками монументальної композиції, що дозволяє посилити символізм та емоційну насиченість роботи.

Концепція художньої роботи полягає у вираженні впевненості, спокою та цілеспрямованості молодого подружжя, яке, не дивлячись на всі життєві труднощі, рухається по життєвому шляху разом та в одному напрямку. В роботі підкреслено тему культурної спадщини, єдності та зв'язку з природою. Подружня пара зображена в традиційному одязі центральної України з обрядовими весільними елементами. Тлом слугує широке пшеничне поле, яке символізує українську землю, працю, асоціюється, в поєднанні з чистим блакитним небом, з національним стягом. Українці є здавна землеробською нацією, тому зображення пшеничного поля також є символом зв'язку поколінь щоб передати глибокі коріння, що поєднують людей з їхнім середовищем і історією. Віддавна поле було для козаків місцем волі, тому зображення військового саме на цьому тлі також є символічним. Робота покликана вшановувати сімейні та культурні цінності.

Задля формування концепції вирішення композиції, стилістики та пошуку засобів вираження об'єму та кольору портретного зображення в профіль було досліджено історичні приклади, починаючи від єгипетських канонічних зображень людини, продовжуючи прикладами доби Відродження (див. Рис. 4, 5), жіночими

зображеннями у стилі неоромантизму авторства Етель Леонтін Габен (Рис. 23), постімпресіоністичних портретів Куно Ам'є (Рис. 17). У пошуках прикладів українського національного святкового та весільного костюму було досліджено приклади українського портретного живопису 2 пол. 19- 1 пол. 20 ст. (Рис. 25-36).

За основу для вишиванок подружжя були взяті традиційні орнаменти центральної України [11], зокрема символ восьмипроменевої зірки (зірки Богородиці), якій віддавна символізував поєднання жіночої та чоловічої сутності. На комірці чоловічої сорочки зображено орнамент «Шеврони» - також символ поєднання чоловічого та жіночого. Орнаменти нагрудної частини чоловічої сорочки поєднують символи «Хрест» та хвилясті лінії (Рис. 105). Вінок написаний з референсу традиційного весільного вінка з вощених квітів (Рис. 92).

3.2. Засоби, прийоми, техніка виконання, композиційне рішення художньої роботи в матеріалі

Засоби виразності художньої роботи

Колірна палітра даної роботи є багатою та насиченою, з використанням теплих тонів для фону, які створюють теплу та заспокійливу атмосферу і контрастних, яскравих кольорів для переднього плану в традиційному одязі, що підкреслюють культурні особливості, додають святковості та ще більше акцентують передній план. Контраст між холодними відтінками неба і теплими відтінками поля підсилює глибину композиції та виділяє персонажів на передньому плані.

Світлотіньові засоби художньої виразності виявляються в даній роботі в м'яких переходах між світлом і тінню на обличчях персонажів, що надає їм об'єму та реалістичності. Загальне освітлення в роботі м'яке та рівномірне, що додає спокійного та гармонійного настрою. Світлові рефлексії від прикрас, тепла тінь на чоловічій сорочці, використання фактурних мазків створюють додатковий ефект об'єму та реалістичності.

Текстуровані мазки пензля на полі передають структуру рослин, створюють ефект динаміки від вітру. Різноманітність технік нанесення фарби надає відчуття різних текстур матеріалів:

- довгі мазки на тлі ультрамаринового підмальовку використані для пшеничного колосся;
- широкі мазки плоским пензлем використані для текстури тканини, тонкими гладкими мазками зроблені орнаменти;
- дрібними пастозними мазками зроблено прикраси;
- широкими, гладкими, лісерувальними мазками написано дальній план і небо;
- діагональними мазками круглим пензлем в два шари, по формі написано обличчя. Делікатна та нюансна, ця техніка контрастує з більш фактурним фоном, та об'ємними мазками прикрас, посилюючи ефект текстури шкіри.

Чіткі лінії та контури обличчя, одягу та прикрас створюють виразність та акцентують увагу на деталях. Органічні, природні згини форм облич та деталей одягу підкреслюють натуральність. Розмиті контури створюють ефект об'єму волосся, а дещо розмита лінія горизонту дає м'якість дальнього плану. Акцент та дрібне пропрацювання орнаментики національного вбрання та прикрас підкреслює етнічно-патріотичну спрямованість роботи.

Ілюзію, глибини простору на полотні дає використання лінійної одноточкової перспективи для зображення поля та повітряної перспективи для передачі заднього плану та об'єму між людськими фігурами на передньому плані.

Прийоми виразності художньої роботи

Композиція художньої роботи збалансована, симетрична, статична, центральна, вписана у квадратний формат, що, разом із чітким розподілом елементів картини на передній та задній плани, фокусує погляд глядача на головних персонажах та дозволяє, в поєднанні із засобами художньої виразності, створити вдале об'ємно-просторове та глибинно-просторове рішення. Композиційне рішення тяжіє до монументальності, ґрунтується на єгипетських канолах зображення плечового поясу людини в фас і профільного зображення обличчя. Однакове спрямування погляду чоловіка та жінки і їх близьке розташування символізують партнерство та взаємну підтримку. Фон простягається нескінченно, натякаючи на величезність і безперервність. Профілі людей закомпоновані згідно правил золотого січення та третин (Рис. 103, 104).

3.3. Колір, світло, психоемоційний вплив художньої роботи

Світло на картині м'яке та розсіяне. Легкі тіні та плавні переходи світла і тіні на обличчях персонажів додають об'єму та підкреслюють їхні риси. Світло використовується для створення глибини і перспективи, особливо на полі, що простягається до горизонту. Це додає відчуття простору і безмежності.

Кольорове рішення роботи реалістичне та природне. Світло вирішене в теплих тонах, тіні в холодних, але присутні також кольорові рефлекси та нюансна гра кольору. Для початку роботи був використаний ультрамариновий підмальовок.

Обличчя жінки написано в теплих, бежевих тонах у світлі та з фіолетовими нюансними мазками в тінях. Обличчя чоловіка більше тяжіє до відтінків червоного та коричневого, створюючи ефект засмаглої шкіри, з використанням холодних тонів в тінях. Волосся жінки має загалом більш теплий відтінок, з переходом від суміші на основі сієни, до коричневого з червоним відливом та темного та холодного коричневого на основі ультрамарину в тіні. Волосся чоловіка менш насичене, тепло-коричневе на світлі та з сумішами на основі ультрамарину та берлінської блакитної в тінях, так само, як і борода. Відповідно, за рахунок гри між світлими та темними, теплими та холодними сумішами, на профільних зображеннях передано об'єм.

Жіноча та чоловіча святкові сорочки написані поєднанням білила, кадмію жовтого, сієни та церулеума в різних пропорціях, залежно від освітлення. На жіночій сорочці в тінях додано фіолетові відтінки, на чоловічій – для передачі товщини повітря та рефлексів – більш теплими блакитними тонами. Орнаменти написані поєднанням червоних кольорів, одразу поверх ультрамаринового підмальовку, задля більшої насиченості та глибини червоних.

Прикраси написані в теплих та холодних варіаціях основного кольору кожної окремої низки, з додаванням кольорів рефлексів від сусідніх об'єктів. За рахунок гри бліків передано текстуру скляних та непрозорих керамічних намистин.

Ближній план пшеничного поля написаний окремими фактурними мазками фарби теплих золотисто-бежевих відтінків на тлі ультрамаринового підмальовку в тінях. Середня частина поля найбільш освітлена, передає перелив від сонячних

променів від помаранчевого до лимонно-жовтого. Вдалині поле дещо списане з небом, неконтрастне та більш холодне, для передачі повітряної перспективи.

Небо ближче до горизонту має тепліший відтінок, ближче до країв картини написане сумішами синіх. В деяких місцях зображено неконтрастні, але фактурні хмари.

Вінок на голові жінки найбільш складний в плані кольорових сумішей та найбільш фактурний, виглядає світлим контрастом на фоні темного волосся. Водночас квіти між собою перебувають в нюансних кольорових співвідношеннях.

Використання теплих, природних кольорів і м'якого освітлення створює відчуття спокою і гармонії. Картина має медитативний вплив, заспокоюючи глядача і викликаючи відчуття благополуччя.

Врівноважені вирази обличчя пари та спокійний пейзаж викликають почуття миру, стабільності та шанування традицій, створюють медитативний ефект на глядача. Золоте поле та небесно-блакитний колір неба створюють теплий, заспокійливий фон. Ці кольори асоціюються з природою, родючістю і спокоєм, навіюють патріотичні асоціації.

Яскраві кольори традиційного одягу і деталі прикрас створюють відчуття святковості та урочистості, що піднімає настрій і викликає почуття гордості за культурну спадщину. Центральне розташування пари, їхні спокійні вирази обличчя та єдиний напрямок погляду підкреслюють єдність і гармонію між ними. Це викликає почуття підтримки, стабільності і взаєморозуміння.

3.4. Процес створення художньої роботи

Першим етапом роботи над художньою роботою був пошук ідей та, відповідно, консультація 12.02.2024 з керівником художньої частини дипломного проекту, Цибочкіною В.А. Було вирішено створювати подружній портрет.

В березні було розроблено пошукові варіанти ескізів та підібрано референси за тематикою подружнього українського портрету. Ці матеріали не включені в кінцеву дипломну роботу та можуть бути, за необхідності, представлені окремо. Варто зазначити, що першопочатковою ідеєю було створення нюансного подружнього портрету у відтінках білого, за джерело натхнення було взято «Портрет Серени Ледерер» Густава Клімта (Рис. 14). Як наслідок консультацій, та розгляду пошукових ескізів, наприкінці березня було обрано композицію та основне, більш яскраве кольорове рішення, а також референси для подальшої роботи (Рис. 92, 93).

В квітні було розроблено більш детальний ескіз, після погоджено кінцеві правки стосовно композиції та зроблено підмальовок ультрамарином для подальшої роботи над художньою роботою (Рис. 94, 95).

До 7.05.2024 було завершено побудову та розпочато роботу в кольорі (Рис. 96). Надалі впродовж місяця робота була завершена (Рис. 97-100). Також протягом травня було вирішено остаточне розташування художнього елемента в інтер'єрі: центрально відносно обіднього столу в кухні-їдальні. Роботу більш крупним планом та в деталях можна побачити на Рис. 102.

3.5. Особливості розташування художньої роботи в інтер'єрному середовищі

Художню роботу розташовано в інтер'єрі кухні-вітальні, як елемент центральної композиційної осі художньо-декоративного оздоблення зони їдальні та головний акцентний елемент (Рис. 107). Тематика твору повністю відповідає етнічній стилістиці. Формалістична, монументальна, статична та акцентна композиція ще більше посилюють та підтримують роль художньої роботи в якості завершального та головного елементу композиційної вісі. Імпресіоністичні детальні мазки дають можливість довгого споглядання роботи та розслаблення впродовж цього процесу. Кольори картини є яскравим акцентом в приміщенні, позитивно-збуджуюче впливають на глядача. Загалом робота, підтримана лінійною композицією балок на стелі та симетричним лінійним розташуванням обіднього столу, виглядає в інтер'єрі ефектно та доцільно.

Висновок

Художня робота «Портрет подружжя» виконана в техніці олійного живопису на холсті, розміром 1м*1м. Попередньо було проведено пошукову роботу та розроблено варіанти ідей та ескізів. Процес написання кінцевої роботи тривав 1 місяць. Роботу написано в стилі постімпресіонізму з елементами формалізму та запозиченням єгипетських канонів.

Художня робота використовує широкий спектр засобів виразності, включаючи колір, світло і тінь, лінії і форми, композицію, текстуру, символіку і психоемоційний вплив. Всі ці елементи поєднано для створення глибокої, виразної і змістовної роботи, яка передає важливі культурні та емоційні аспекти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азін В. О., Байда Л. Ю., Грибальський Я. В., Красюкова-Еннс О. В.
Доступність та універсальний дизайн : навч.-метод. посіб./ за заг. ред. Байди Л. Ю., КрасюковоїЕннс О. В. — К., 2013. —128с.
2. Азін В. О., Байда Л. Ю., Грибальський Я. В., Красюкова-Еннс О. В.
Доступність та універсальний дизайн : навч.-метод. посіб./ за заг. ред. Байди Л. Ю., КрасюковоїЕннс О. В. — К., 2013. —128с. (дата звернення 20.04.2024)
https://ud.org.ua/images/pdf/Dostupnist_ta_universalniy_dizayn.pdf
3. ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. Із Зміною № 1
4. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. За заг. редакцією Байди Л.Ю., Красюкової – Еннс О.В. / Кол. авторів: Байда Л.Ю., Красюкова – Еннс О.В., Буров С Ю., Азін В.О., Грибальський Я.В., Найда Ю.М. – К., 2012. - 216 с. (дата звернення 21.04.2024)
https://ud.org.ua/images/pdf/Invalidnist_ta_suspilstvo.pdf
5. Малахов В. А. Мистецтво // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін. ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наукова думка, 2009. — Т. 6 : Ла — Мі. — 668 с.
6. Мачача Т. Етностиль як основа дизайнпроектування нових виробів учнями: міжнар. науково-практич. конфер. інститут педагогіки НАПН України (дата звернення 21.04.2024)
<https://lib.iitta.gov.ua/721658/1/%D0%A2%D0%BE%D0%BC%20%20%D0%9D%D0%9C%D0%9F%D0%9A%202020-311-314.pdf>
7. Народне мистецтво ХХІ століття: актуальні напрямки досліджень : Випуск 1 / за ред. С. Павлюка, О. Никорак, Л. Герус, О. Козакевич, Т. Куцир. Львів : Інститут народознавства НАН України, 2021. 130 с. укр., англ.
8. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. – Київ, 2018. – 236 с. (дата звернення 21.04.2024)
<https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/430841.pdf>

9. Рубан В. В. Український портретний живопис 1 пол. ХІХ ст. : Київ : Наукова думка., 1984., 369 ст.
10. Рубан В. В. Український портретний живопис 2 пол. ХІХ- поч. ХХ ст. : Київ : Наукова думка., 1986., 222 ст.
11. Селівачов М.Р. Лексикон української орнаментики : Київ : ТОВ “Задруга”., 2009., 406 ст.
12. Скрипка Н., Грибальський Я., Азін В. Доступність до об’єктів житлового та громадського призначення для людей з інвалідністю. 4-те вид.: метод. посіб. Київ : Укрвидавполіграфія, 2012. 248 с. (дата звернення 20.04.2024)
https://ud.org.ua/images/pdf/Dostupnist_do_objektiv.pdf
13. Фартінг С. Історія мистецтва від найдавніших часів до сьогодення / За загальною редакцією Стівена Фартінга; пер. з англ. А. Пітик, К. Грицайчук, Ю. Єфремов, Ю. Сироїд, О. Ларікова — Х. : Віват, 2019. — 576 с.
14. "Ніякими бомбами не знищиш": пошук ідентичності в розмові з мисткинею Вірою Бариновою-Кулебою (дата звернення 18.06.2024)
<https://suspilne.media/culture/521783-niakimi-bombami-ne-znisis-posuk-identichnosti-v-rozmovi-z-mistkineu-virou-barinovou-kulebou/>
15. БФ “Житло для ВПО” повідомляє про старт нового проекту соціального житла для ВПО (дата звернення 25.04.2024) <https://housing-idp.in.ua/ua/news/686/>
16. Вікторія Філь (дата звернення 30.05.2024)
<https://www.pinterest.com/pin/18295942209137475/>
17. Джункус (дата звернення 01.05.2024) <https://floralife.com.ua/ua/encyclopedia-of-plants-ua/indoor-plants-enc-ua/juncus-enc-ua>
18. Диптих «Благовіщення Пресвятої Богородиці» (дата звернення 10.04.2024)
<https://ikona.ua/gallery/diptih-blagovishhennya-presvyatoyi-bogoroditsi/>
19. Етнічний стиль (дата звернення 25.04.2024) <https://www.design-interiors.com.ua/ua/styles/etnicheskii>
20. Етнічний стиль в інтер’єрі (дата звернення 28.04.2024)
<https://ov2.com.ua/etnichnyy-styl-v-nteryeri/>

21. ЖК Rusaniv Residence (дата звернення 01.05.2024) <https://rusaniv.com/>
22. Іванова (Раєвська-Іванова) Марія Дмитрівна. Дівчина біля хати. 1868 (дата звернення 14.06.2024) [https://artmuseum.kh.ua/vistavki/eksponati-misyaczya/ivanova-\(rayevska-ivanova\)-mariya-dmitrivna.-divchina-bilya-xati.-1868.html](https://artmuseum.kh.ua/vistavki/eksponati-misyaczya/ivanova-(rayevska-ivanova)-mariya-dmitrivna.-divchina-bilya-xati.-1868.html)
23. Інстаграм-сторінка МАКННО Studio (дата звернення 30.04.2024) https://www.instagram.com/p/C04U1ncLKzw/?img_index=4
24. Інстаграм-сторінка студії BureauX (дата звернення 30.04.2024) <https://www.instagram.com/bureau.x/>
25. Квітка сциндапус або епіпремнум (дата звернення 01.05.2024) <https://floralmaster.v.ua/kvitka-scindapsus-abo-epipremnum-dogljad-v.html>
26. Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року. (дата звернення 30.05.2024) <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#n8>
27. М. Рачков Українка (дата звернення 14.06.2024) https://www.instagram.com/marta_pitchuk/
<https://ethnography.org.ua/content/mrachkov-ukrayinka>
28. Мирослав Радіш (дата звернення 12.04.2024) <https://www.instagram.com/radishmiroslav/>
29. Мистецтво Ренесансу в Україні (дата звернення 11.06.2024) <https://arshistorian.blogspot.com/2020/04/blog-post.html>
30. Михайло Брянський (дата звернення 14.06.2024) https://uahistory.com/topics/famous_people/7890
31. Михайло Жук (дата звернення 14.06.2024) https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=4369
32. Містичні красуні Відродження: добродесність та елегантність (дата звернення 11.06.2024) <https://culturalproject.org/journal/tpost/u6mcb5vcd1-mstichn-krasun-vdrodzhennya-dobrochesnst>
33. Найкраща ліана для темних місць у квартирі: як доглядати епіпремнум (дата звернення 01.05.2024)

- https://zaxid.net/epipremnum_zolotistiy_doglyad_umovi_dlya_viroshhuvannya_sort_i_n1569281
34. Облаштування житла для людини у кріслі колісному ІнваФішки (дата звернення 30.05.2024) <https://www.youtube.com/watch?v=zjtN7X4d-DQ>
35. Облаштування під'їзду та прибудинкової території для людини на кріслі колісному | ІнваФішки (дата звернення 30.05.2024) <https://www.youtube.com/watch?v=GazyOn2sVIE>
36. Онлайн-магазин GS-Art Store (дата звернення 18.06.2024) <https://gs-art.com/auctions/ukrainskoe-aktualnoe-iskusstvo-9/catalog/2225/>
37. Опанас Рокачевський (дата звернення 14.06.2024) https://uahistory.com/topics/famous_people/3726
38. Підготовка до виходу з дому коли ти на кріслі колісному | ІнваФішки (дата звернення 30.05.2024) <https://www.youtube.com/watch?v=wcJJ9U06IE>
39. Після ремонту: комфортна квартира для людини, яка користується кріслом колісним (дата звернення 30.05.2024) https://www.youtube.com/watch?v=XBmCY_RzpYM
40. Плющ кімнатний (хедера): догляд та вирощування в домашніх умовах (дата звернення 01.05.2024) <https://flowers.ua/ua/articles/plyushch-komnatnyy-hedera-uhod-i-vyrashchivanie-v-domashnih-usloviyah>
41. ПОРТРЕТ – словник української мови (дата звернення 10.06.2024) <https://slovnyk.ua/index.php?sword=%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D1%80%D0%B5%D1%82>
42. Портрет Kyiv Gallery: все про один із найдавніших жанрів мистецтв (дата звернення 10.06.2024) <https://kyiv.gallery/statii/portret-vse-pro-odyn-iz-naydavnishykh-zhanriv-mystetstva>
43. Портрет. Історія виникнення і особливості жанру (дата звернення 15.06.2024) <https://lihtaryk.com.ua/portret-istoriya-viniknennya-i-osoblivosti-zhanru/>
44. Проєкт «Універсальний дизайн» (дата звернення 25.04.2024) <https://ud.org.ua/prikladi/zhitlovi-budinki>

45. Сайт MAKHNO Studio (дата звернення 30.04.2024)
<https://makhnostudio.com/uk/>
46. Сторінка Diana Ruban (дата звернення 18.06.2024)
<https://www.instagram.com/sd.ruban/>
47. Сторінка Marta Pitchuk (дата звернення 18.06.2024)
https://www.instagram.com/marta_pitchuk/
48. Сторінка Natura ceramic (дата звернення 10.06.2024)
<https://naturaceramica.com/shop>
49. Сторінка Oleksander Grebenyuk (дата звернення 18.06.2024)
<https://www.instagram.com/graph0man/>
50. Сторінка Kilimartstudio (дата звернення 29.05.2024)
<https://www.instagram.com/kilimartstudio/>
51. Сучасне мистецтво України. Хоменко Леся (дата звернення 18.06.2024)
<https://mitec.ua/category/artists/homenko-olesya/>
52. Сучасне українське мистецтво: історична пам'ять та світовий контекст (дата звернення 18.06.2024) <https://korydor.in.ua/ua/stories/suchasne-ukrayinske-mystetstvo.html>
53. Схема Витинанки з Квіткою (дата звернення 31.05.2024)
<https://www.pinterest.com/pin/1089660072333255047/>
54. Український авангард (дата звернення 14.06.2024)
<https://www.kovcheg.ua/uk/reader/ukrayinskij-avangard>
55. Фіалка очікування: догляд, розмноження, сорти та догляд в домашніх умовах (дата звернення 01.05.2024) <https://f16.zapisi.cx.ua/fialka-n-ochikuvannya-doglyad-rozmnzhennya-sorti-ta-doglyad-v-domashnikh-umovakh/>
56. ФРЕСКИ Софіївського собору (дата звернення 10.06.2024) http://sofiyskiy-sobor.polnaya.info/ua/freski_sofiivskogo_soboru.shtml
57. Хлорофітум (дата звернення 01.05.2024)
<https://floralife.com.ua/ua/encyclopedia-of-plants-ua/indoor-plants-enc-ua/chlorophytum-enc-ua>

58. Як створити інтер'єр з елементами українського етно-стилю (дата звернення 30.05.2024) <https://www.village.com.ua/village/service-shopping/design-hack/310835-yak-stvoriti-inter-er-v-ukrayinskomu-etnostili>
59. 20 Frescoes from Pompeii (дата звернення 10.06.2024) <https://www.worldhistory.org/collection/228/20-frescoes-from-pompeii/>
60. Depicting the dead: ancient Egyptian mummy portraits (дата звернення 10.06.2024) <https://www.britishmuseum.org/blog/depicting-dead-ancient-egyptian-mummy-portraits>
61. Mysterious symbolism of Ukrainian embroidery (дата звернення 25.05.2024) https://ukrainian-recipes.com/mysterious-symbolism-of-ukrainian-embroidery.html#google_vignette
62. Pylnyk art ceramics (дата звернення 09.06.2024) <http://pylnyk.com.ua/skulptura/>
63. WikiArt (дата звернення 11.06.2024) <https://www.wikiart.org/>

ДОДАТКИ

Рис. 1. Фреска з Помпеї, I ст. [63];

Рис. 2. Мумія Артемідоруса, II ст. [63];

Рис. 3. Апостол Павло, фреска Софіївського собору [56].

Рис. 4. Сандро Боттічеллі, Портрет молодої жінки [32];

Рис. 5. Доменіко Гірландайо, Портрет Джованни Торнабуоні [32];

Рис. 6. Портрет Костянтина Корнякта [29].

Рис. 7. Рембрандт, Старий чоловік з тюрбаном [63];

Рис. 8. Пітер Пауль Рубенс, Портрет чоловіка [63];

Рис. 9. М. Петрахович, Портрет Варвари Лангиш [29].

Рис. 10. Жан-Батист Грез, Біла шляпка [63];

Рис. 11. Ежен Делакруа, Портрет жінки в блакитному тюрбані [63];

Рис. 12. Тарас Шевченко, Автопортрет [63].

Рис. 13. Густав Клімт, Афіна Паллада, 1898, Ар нуво [63];

Рис. 14. Густав Клімт, Портрет Серени Ледерер, 1899, Символізм [63];

Рис. 15. Данте Габрієль Росетті, Коханці, 1853, Символізм [63].

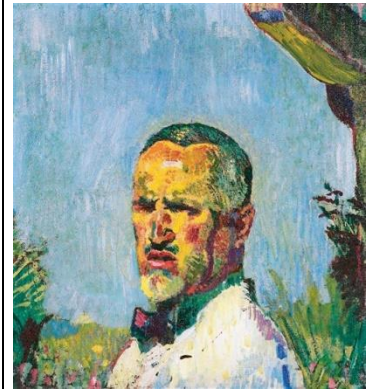

Рис. 16. Франтішек Купка, Площини за кольорами, 1909, Орфізм [63];

Рис. 17. Куно Ам'є, Портрет Емілі Ам'є-Бер, 1894, Постімпресіонізм [63];

Рис. 18. Куно Ам'є, Автопортрет перед садом, 1921, Фовізм [63].

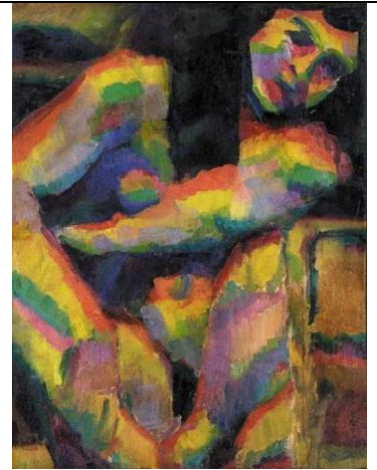
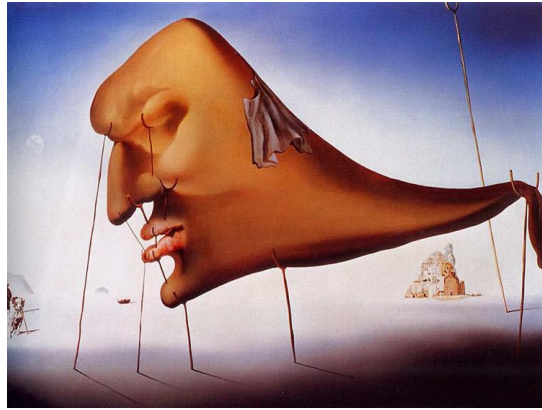
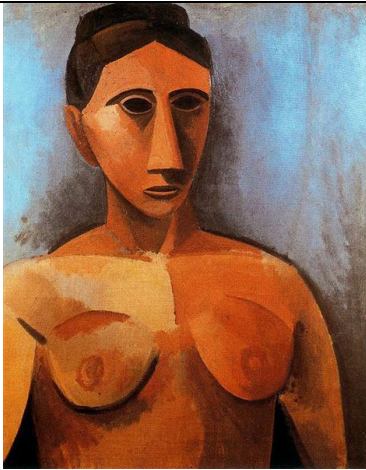

Рис. 19. Пабло Пікассо, Бюст жінки, 1907, Кубізм [63];

Рис. 20. Сальвадор Далі, Сон, 1937, Сюрреалізм [63];

Рис. 21. Морган Рассел, Синхроніст оголений, 1913, Синхронізм [63].

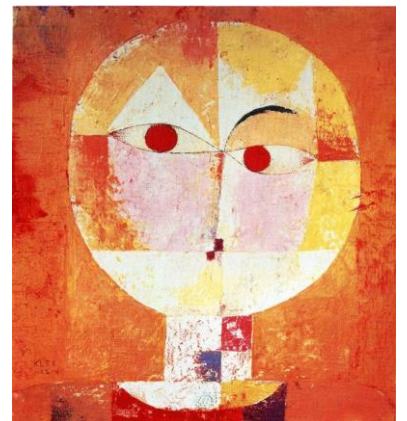
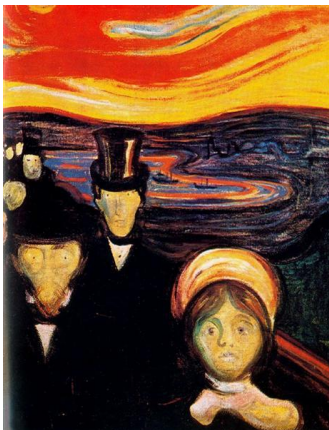

Рис. 22. Едвард Мунк, Тривога, 1894, Експресіонізм [63];

Рис. 23. Етель Леонтін Габен, Місс Едіт Еванс у комедії «Реставрація», 1935,
Неоромантизм [63];

Рис. 24. Пауль Клеє, Сенеціо, 1922, Кубізм [63].

Рис. 25. М. Рачков, Українка, 2 пол. 19 ст. [27];

Рис. 26. М. Брянський, Портрет Єлизавети Дараган, 1860 [30];

Рис. 27. О. Рокачевський, У своєму саду, 1899 [37].

Рис. 28. М. Раєвська-Іванова, Дівчина біля хати, 1868 [22];

Рис. 29. Г. Коваленко, Українка, 1909 [46];

Рис. 30. М. Башкирцева, Портрет Ірми, 1882 [63].

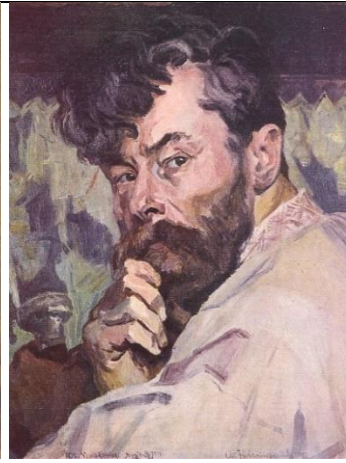

Рис. 33. Федір Кричевський, Наречена, 1910, Реалізм [63];

Рис. 31. Олекса Новаківський, Автопортрет, 1935, Постімпресіонізм [63];

Рис. 32. Олександр Мурашко, Зима, 1905, Реалізм [44].

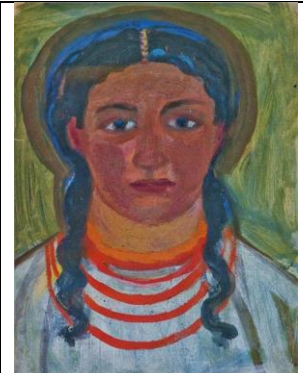

Рис. 34. Федір Кричевський, Три віки, 1913, Сецесія [63];

Рис. 35. Михайло Бойчук, Українка, 1910, Примітивізм [63];

Рис. 36. Михайло Бойчук, Жіночий портрет [63].

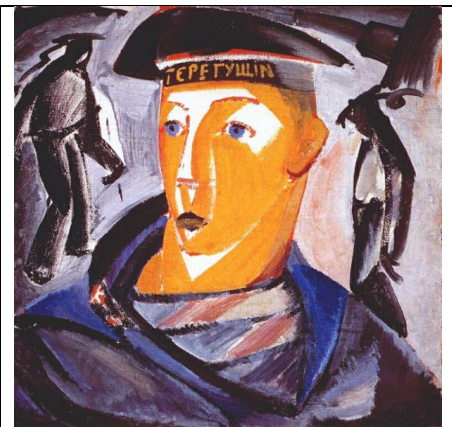
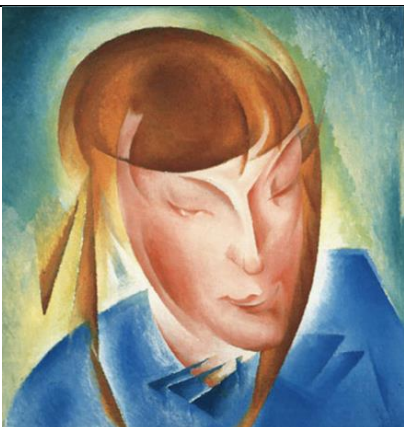

Рис. 37. Олександр Богомазов, Портрет доньки, 1928, Спектралізм [63];

Рис. 38. Олександра Екстер, Три жіночі фігури, 1910, Кубо-футуризм [63];

Рис. 39. Володимир Татлін, Моряк (Автопортрет), 1911 – 1912, Кубізм [63].

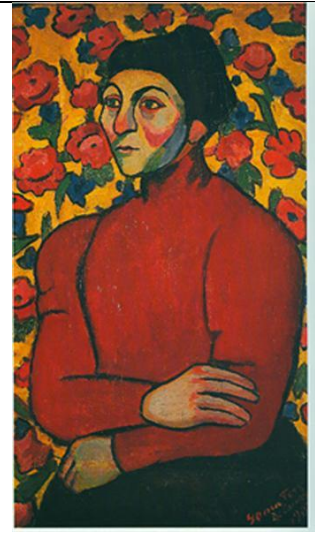
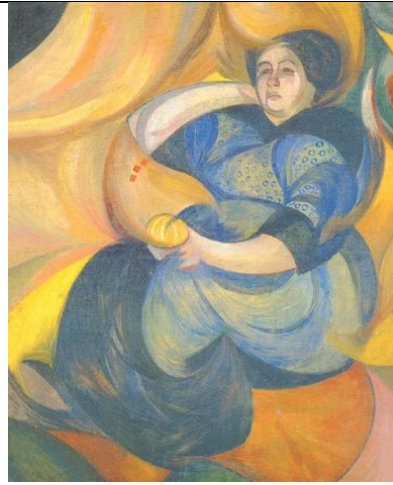

Рис. 40. Василь Єрмилов, Дама з віялом, 1919, Кубо-футуризм [63];

Рис. 41. Олександр Богомазов, Жіночий портрет, 1914, Кубо-футуризм [63];

Рис. 42. Соня Делоне, Філомена, 1907, Фовізм [63].

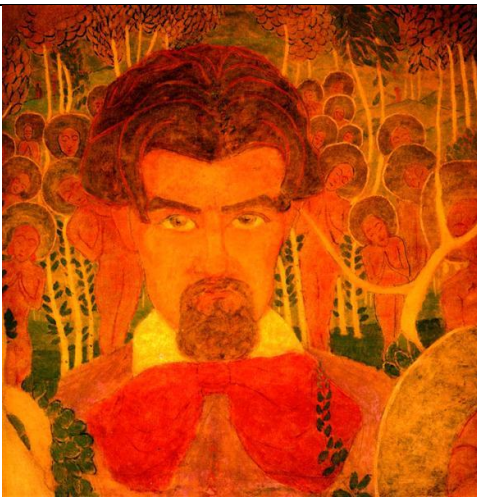

Рис. 43. Казимир Малевич, Автопортрет, 1907, Символізм [63];

Рис. 44. Давид Бурлюк, Час, 1919, Футуризм [63];

Рис. 45. Казимир Малевич, Жнець, 1911 – 1912, Кубізм [63].

Рис. 46. Сергій Базилєв, Сон, 1982 [36];

Рис. 47. Леся Хоменко, Автопортрет, 2016, Відеоробота (1 хв 32 с) [51].

Рис. 48. Марта Пітчук, Мотанка у чубатому вінку. Полтавщина, 2023 [47];

Рис. 49. Іван Марчук, Пробудження, 1992, Магічний реалізм [63].

Рис. 50. Діана Рубан, без назви, 2024 [46].

Рис. 51. Віра Барінова-Кулеба, Мама і дитятко, 2003 [63].

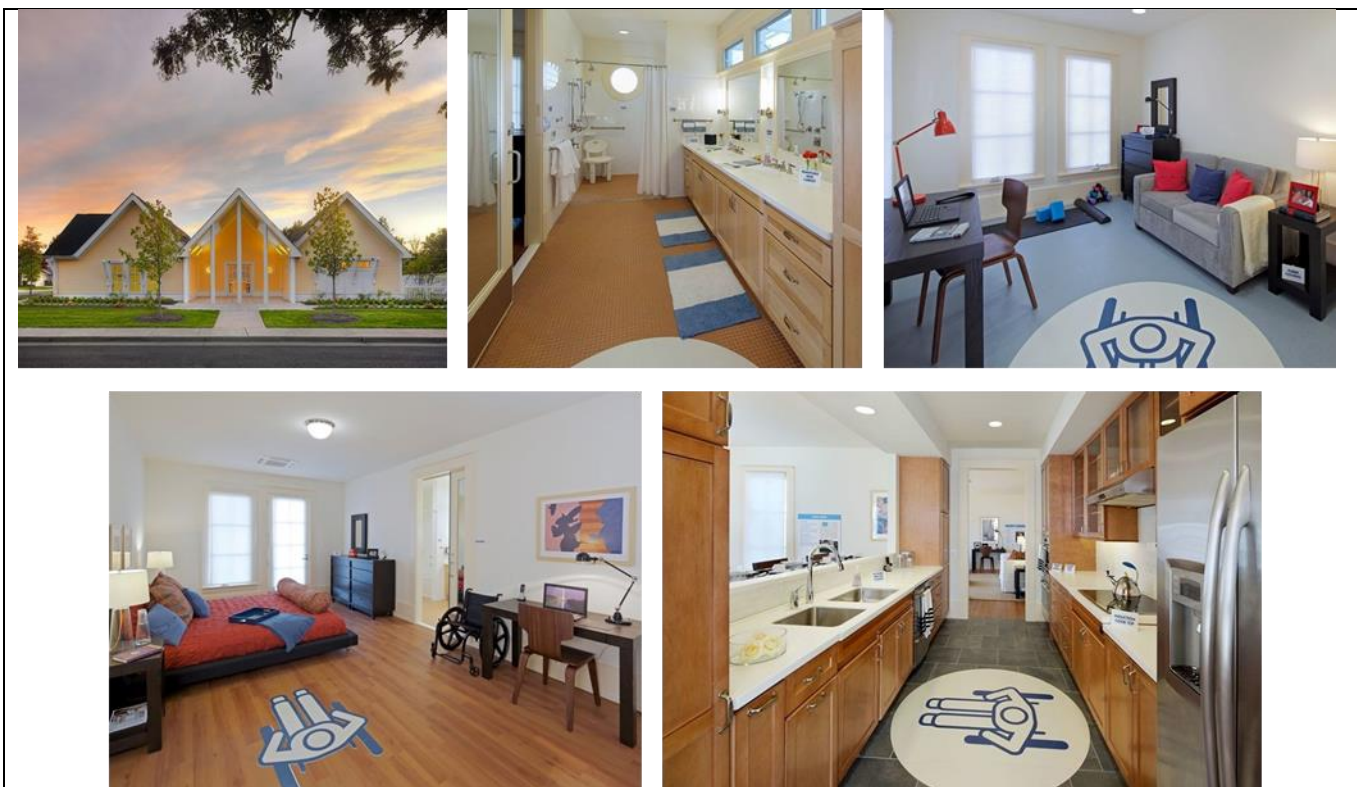

Рис. 51. Фото проекту «Patriot Home» [44]:

1 – екстер`єр; 2 – вана кімната; 3 – вітальня; 4 – спальня; 5 – кухня.

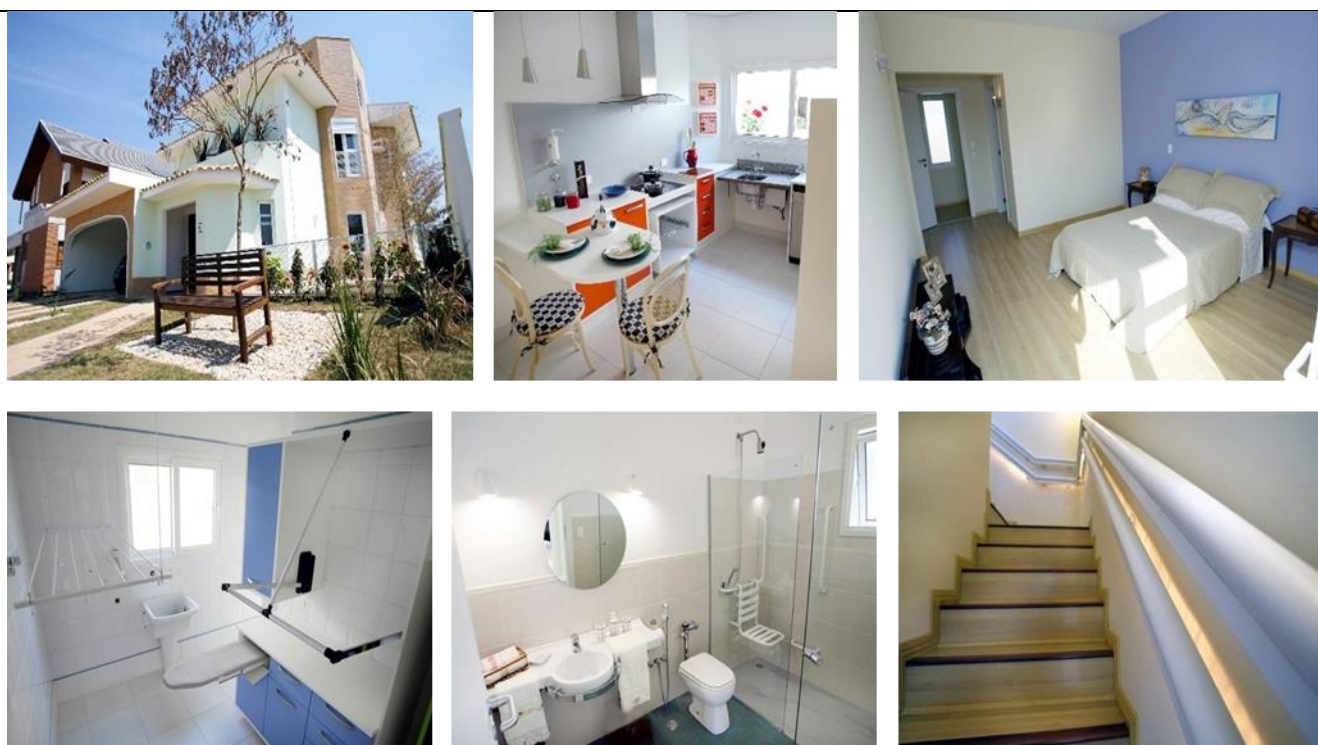

Рис. 52. Фото проекту «Taubate House» [44]:

1 – екстер`єр; 2 – кухня; 3 – спальня; 4 – пральня; 5 – вана кімната; 6 – сходи.

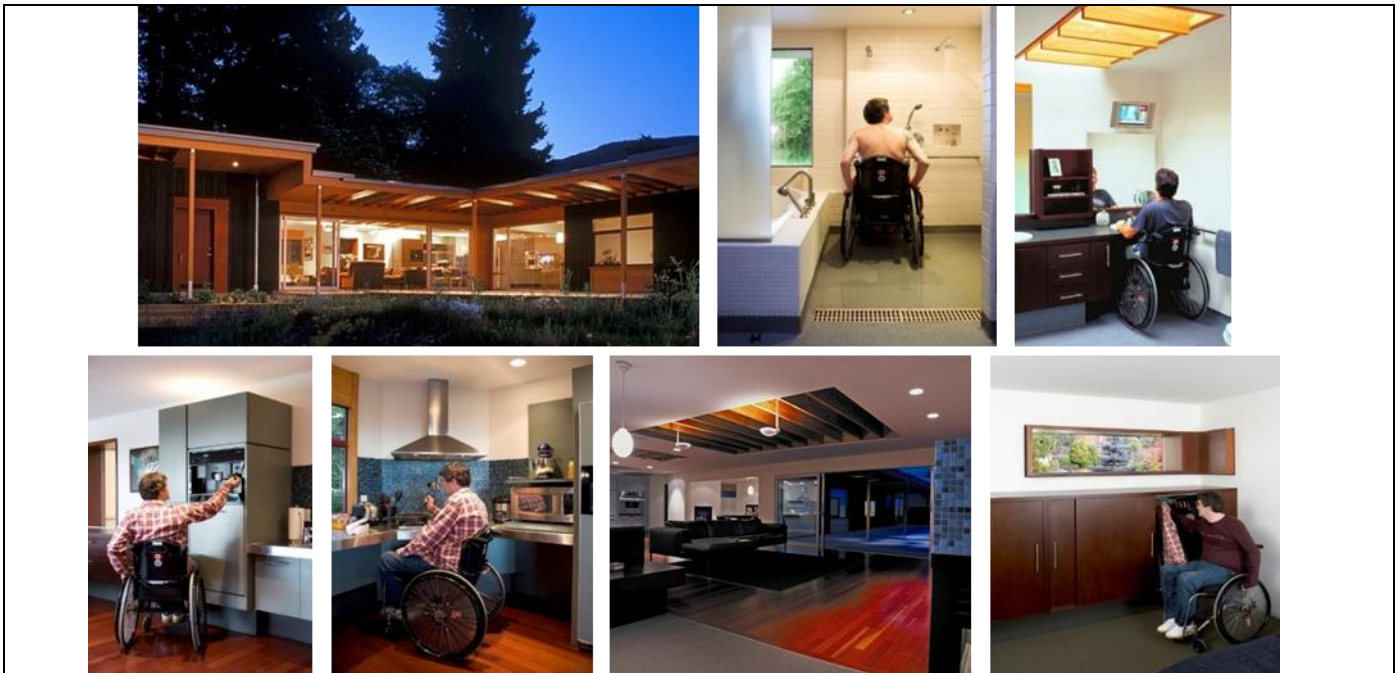

Рис. 53. Фото проекту «Taubate House» [44]: 1 – екстер`ер; 2 – вана; 3 – рукомийник; 4 – вбудована кавоварка; 5 – кухня; 6 – вітальня; 7 – речова шафа.

Рис. 54. Візуалізації центру соціалізації для ВПО [15]: 1 – основний фасад; 2 – бічний фасад; 3 – функціональний коридор; 4 – вхідна зона інклюзивної квартири; 5 – спальня; 6 – вана кімната інклюзивної квартири; 7 – речова шафа; 8 – ігрова кімната для дітей; 9 – кімната для дозвілля дорослих.

Рис. 55. Український простір в Барселоні, Makhno Studio [23, 45];

Рис. 56. Kyoto House, Японія, Makhno Studio [23, 45];

Рис. 57. Будинок охорони в м. Київ за ескізами С. Радька, Makhno Studio [23, 45];

Рис. 58. кав`ярня в м. Кременчук, Makhno Studio [23, 45];

Рис. 59. Shkrub House, Makhno Studio [23, 45].

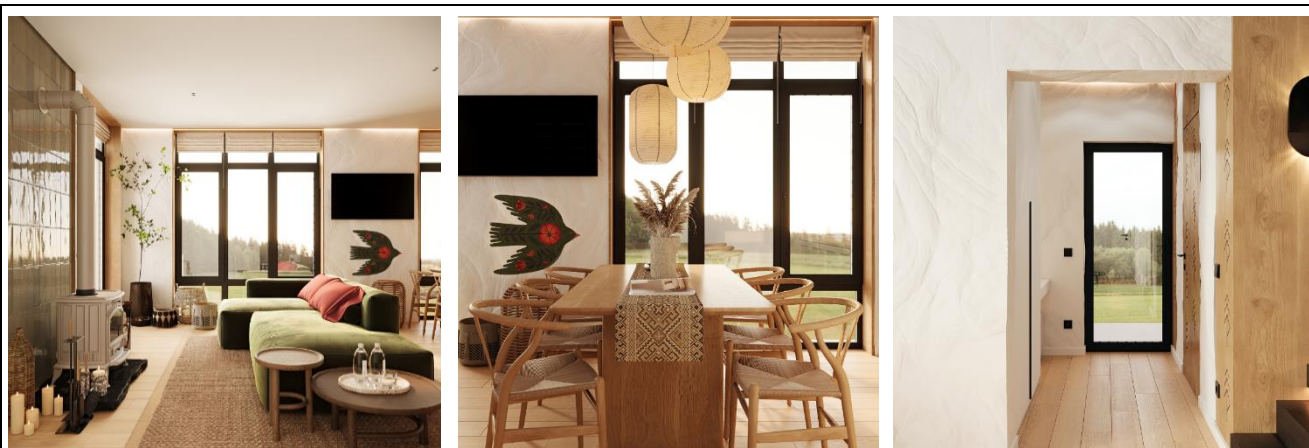

Рис. 60. Буд. відпочинку в комплексі «Pidstrim Park» в Карпатах, BureauX [24].

Рис. 61. Проект «Гуня», BureauX [24].

Рис. 62. Дизайн спальні, BureauX [24];

Рис. 63. Дизайн закладу харчування для бізнесу сім'ї військового, BureauX [24];

Рис. 64. Проєкт кухні, BureauX [24].

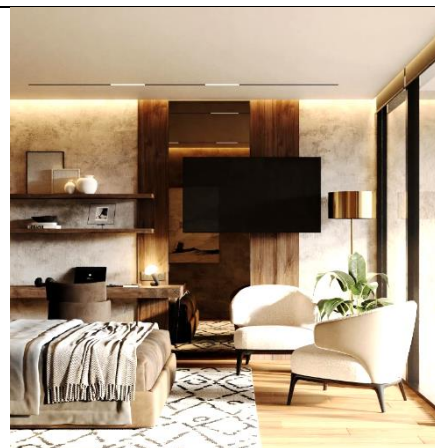

Рис. 65. Спальня та робочий простір, BureauX [24].

Рис. 66. Квартира в ЖК UNIT.Home, BureauX [24].

Рис. 67. Салон краси, BureauX [24].

Рис. 68. Ресторан Dogoda, BureauX [24].

Рис. 69. Проект будинку з другим світлом, BureauX [24].

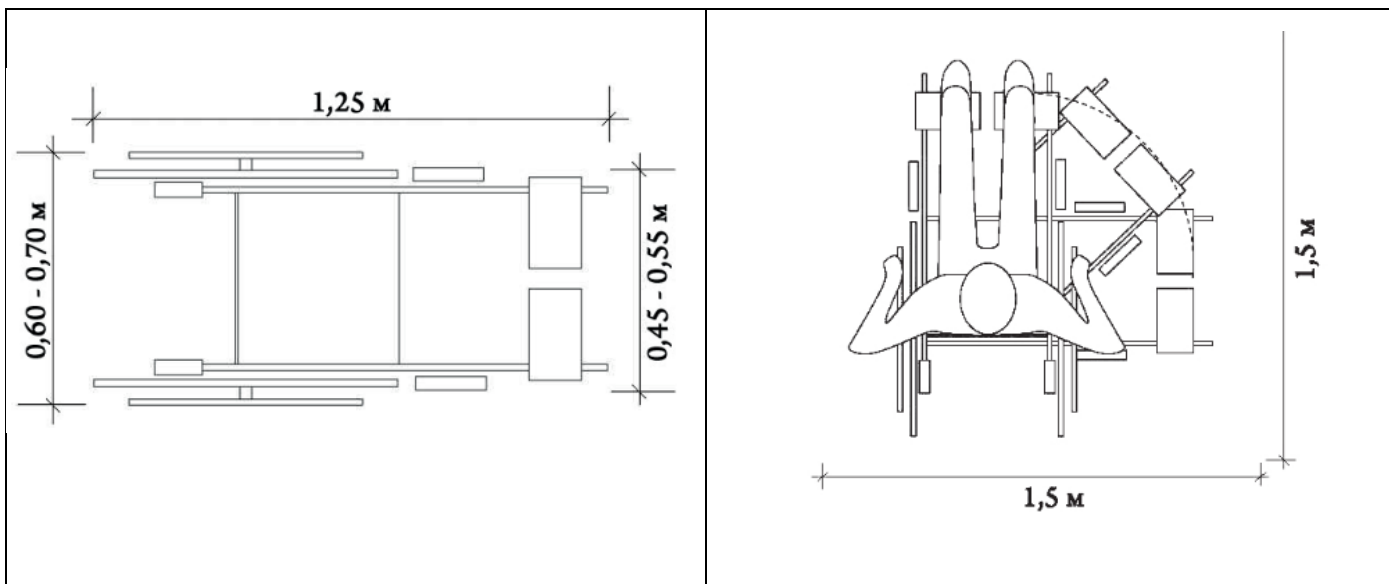

Рис. 62. Основні габаритні параметри крісла колісного [2].

Рис. 63. Радіус розвороту крісла колісного [4].

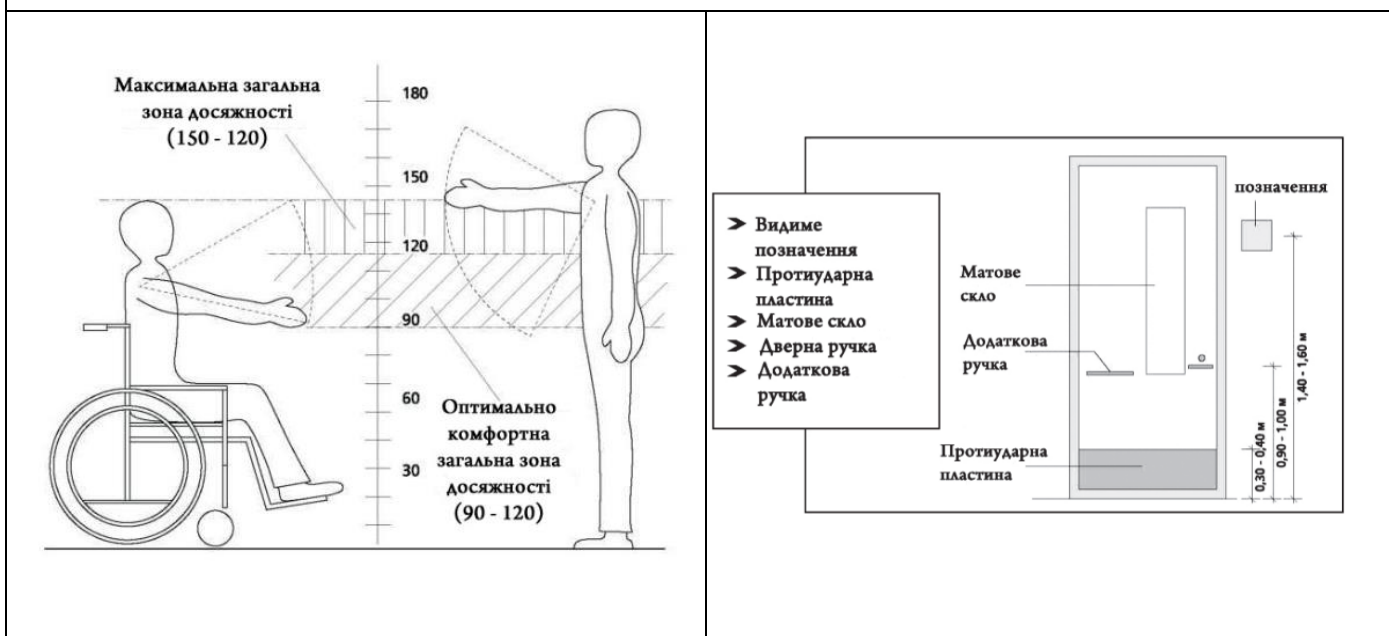

Рис. 64. Спільна зона досяжності [2].

Рис. 65. Параметри доступних входних дверей [2].

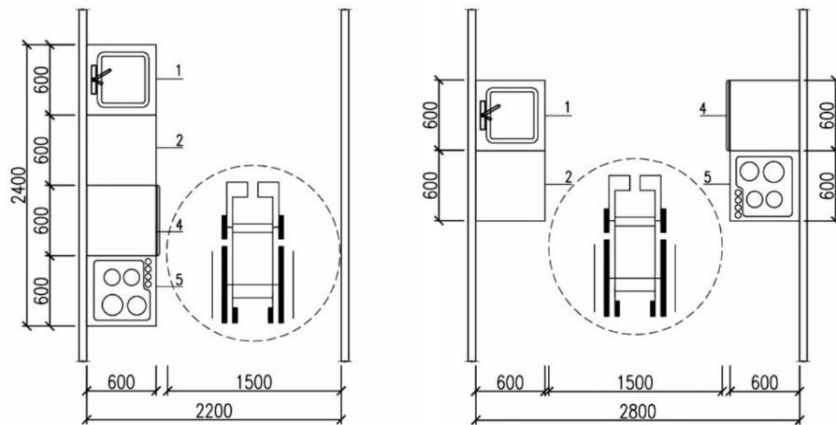

Рис. 66. Планувальні рішення кухонь [3, с. 26-27]:

а – з однібічним розміщенням; б – з двобічним розміщенням.
 1 – мийна; 2 – робочий стіл; 4 – духова шафа; 5 – електроплита.

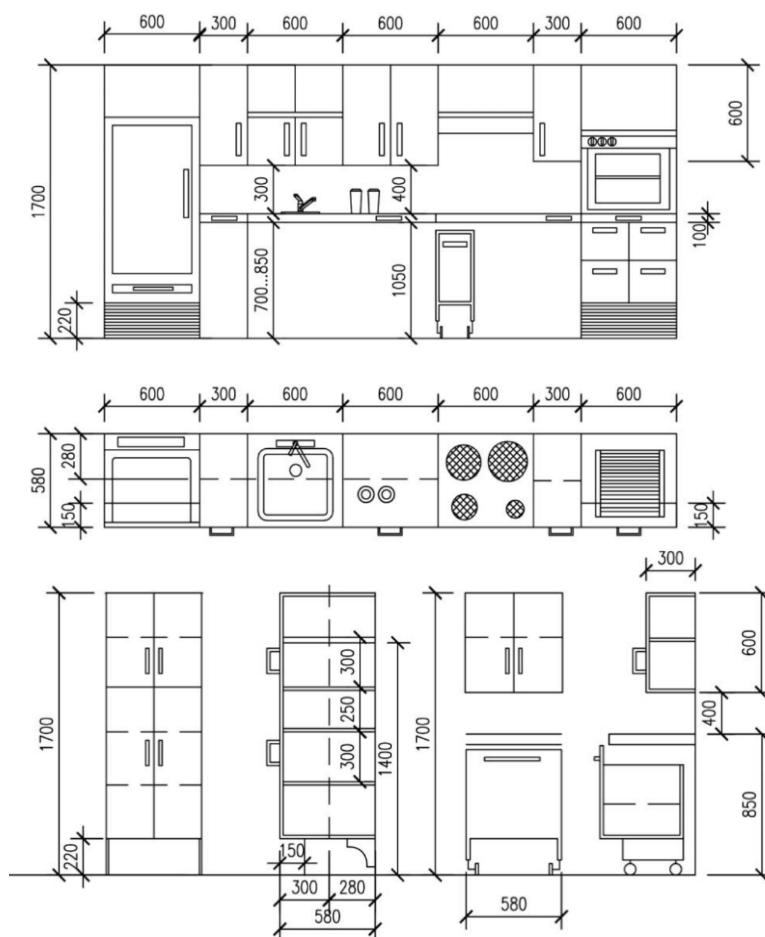

Рис. 67. Нормативні габаритні розміри доступного кухонного гарнітуру, [3, с. 26-27].

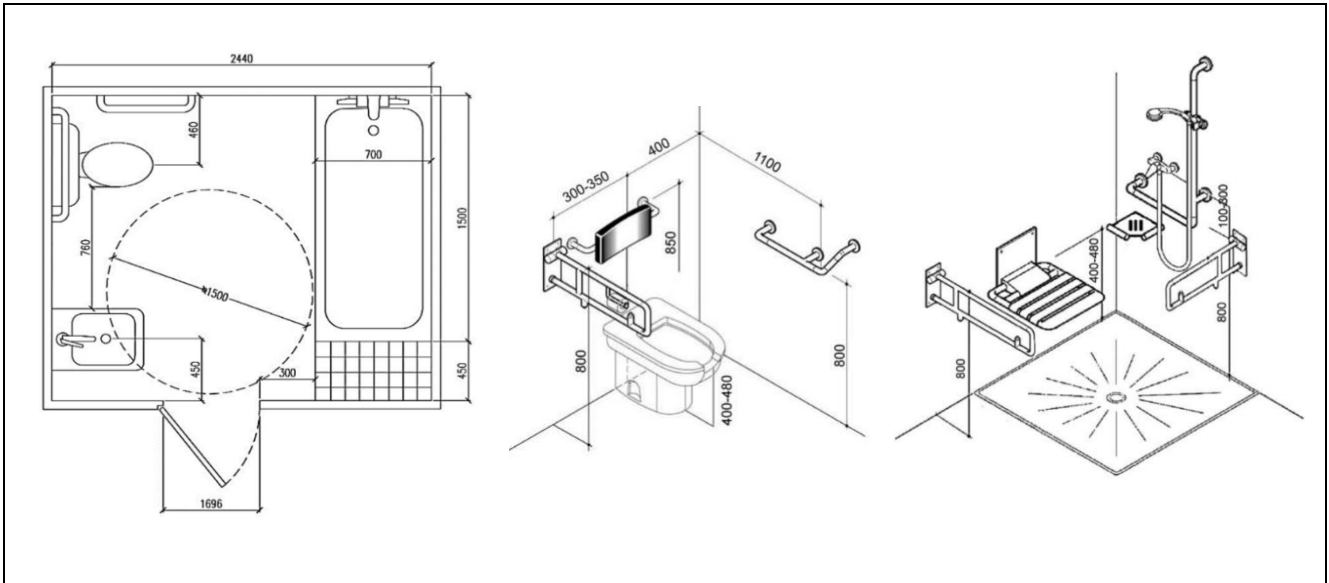

Рис. 68. Габарити функціональних елементів санітарного вузла [3, с. 38, 54-56]:
 1 – планування санвузла з ванною; 2 – туалет; 3 – душова кабіна.

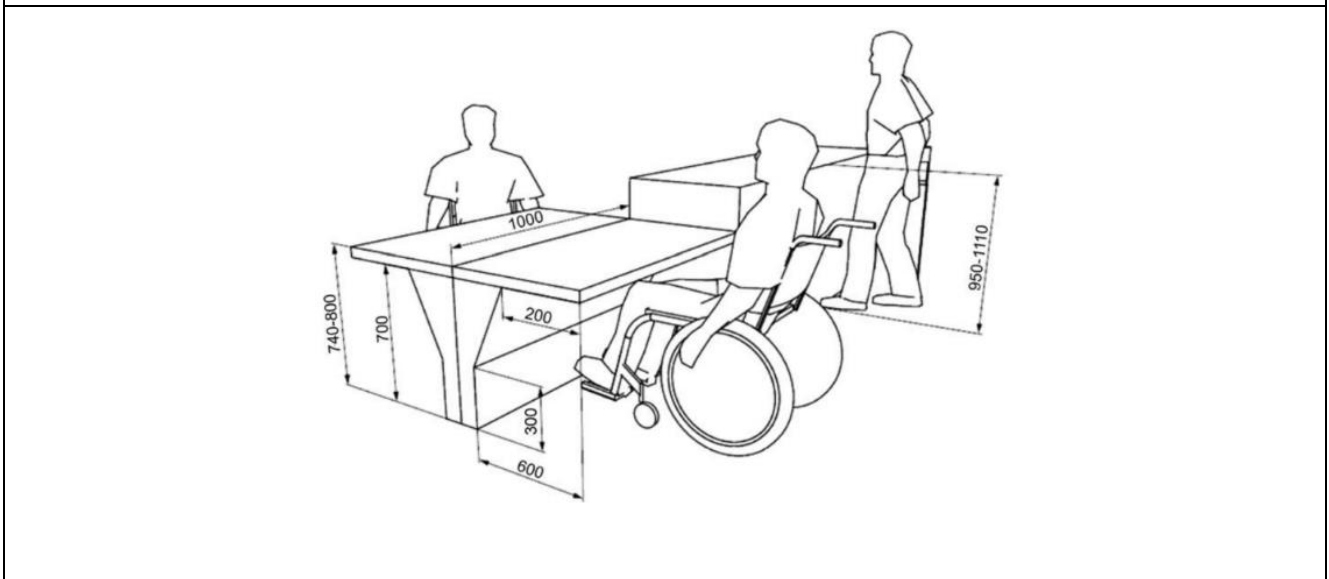

Рис. 69. Параметри обладнання робочого місця [3, с. 38, 54-56].

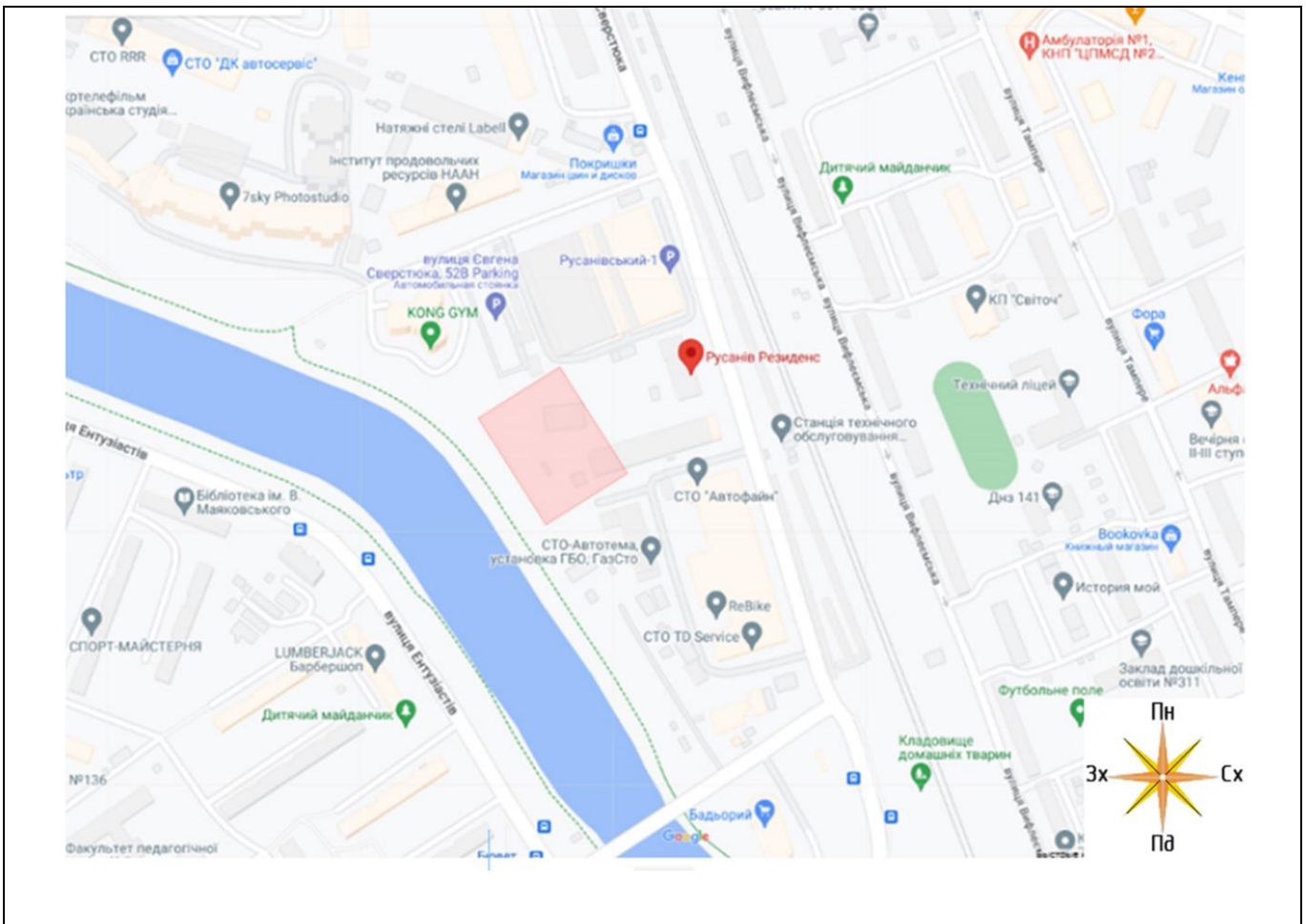

Рис. 70. Ситуаційний план [21].

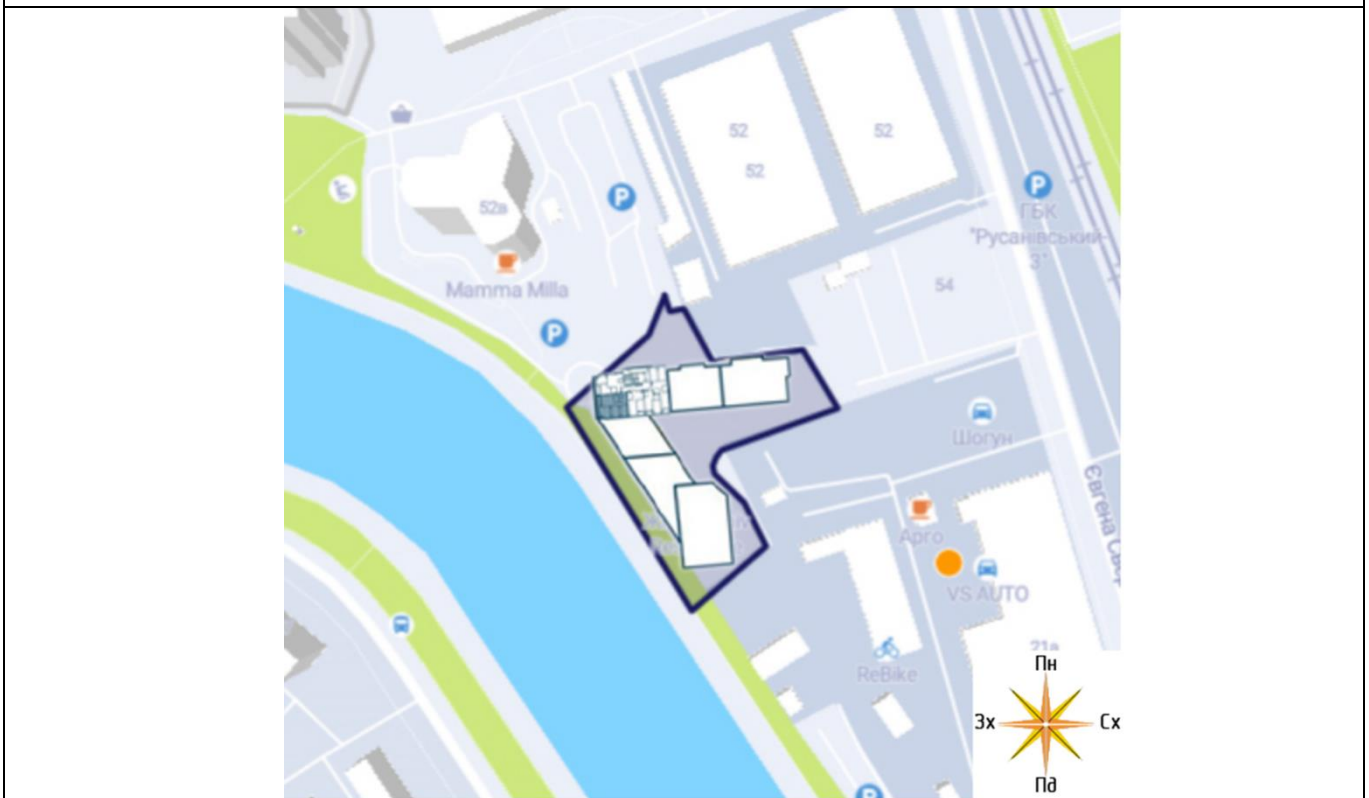

Рис. 71. Генеральний план [21].

Рис. 72. Перспективний вигляд фасаду ЖК Rusaniv Residence [21].

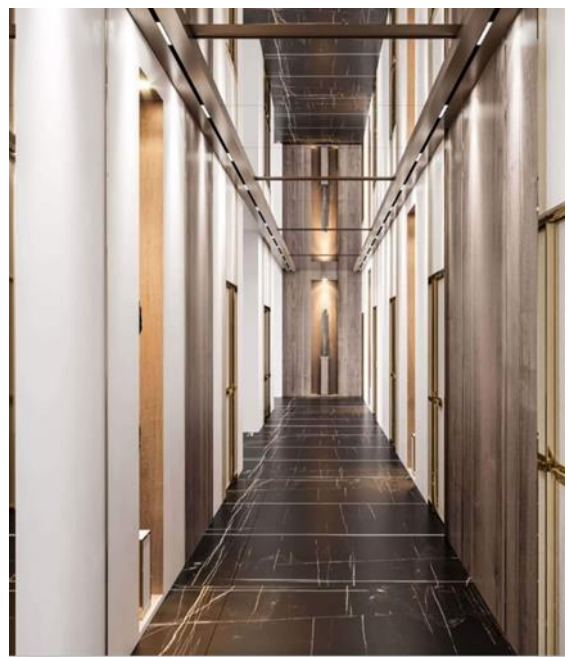

Рис. 73. Візуалізації дизайнерського рішення лобі від «Makhno Studio» [21].

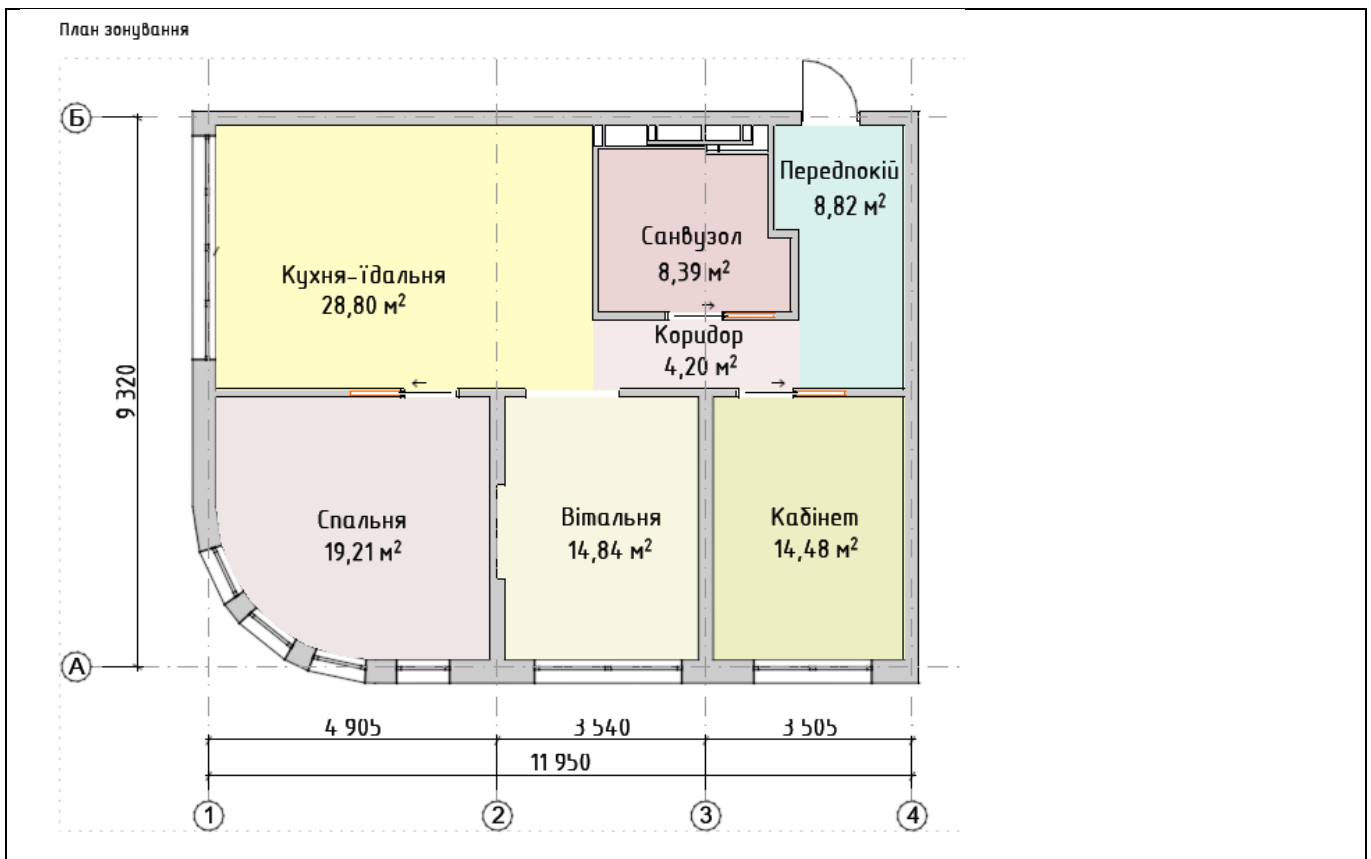

Рис. 77. План зонування [Власна робота].

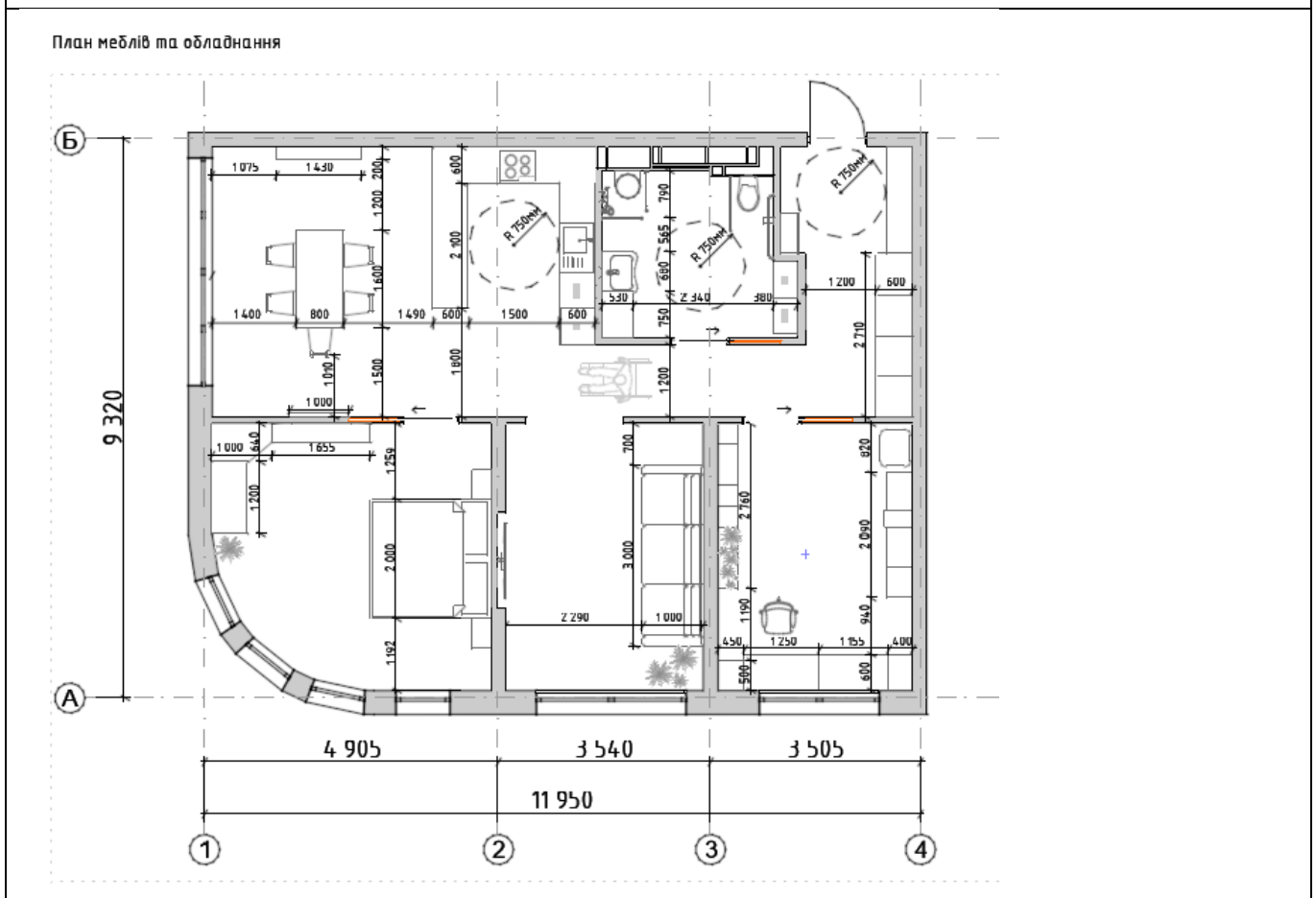

Рис. 78. План меблів та обладнання [Власна робота].

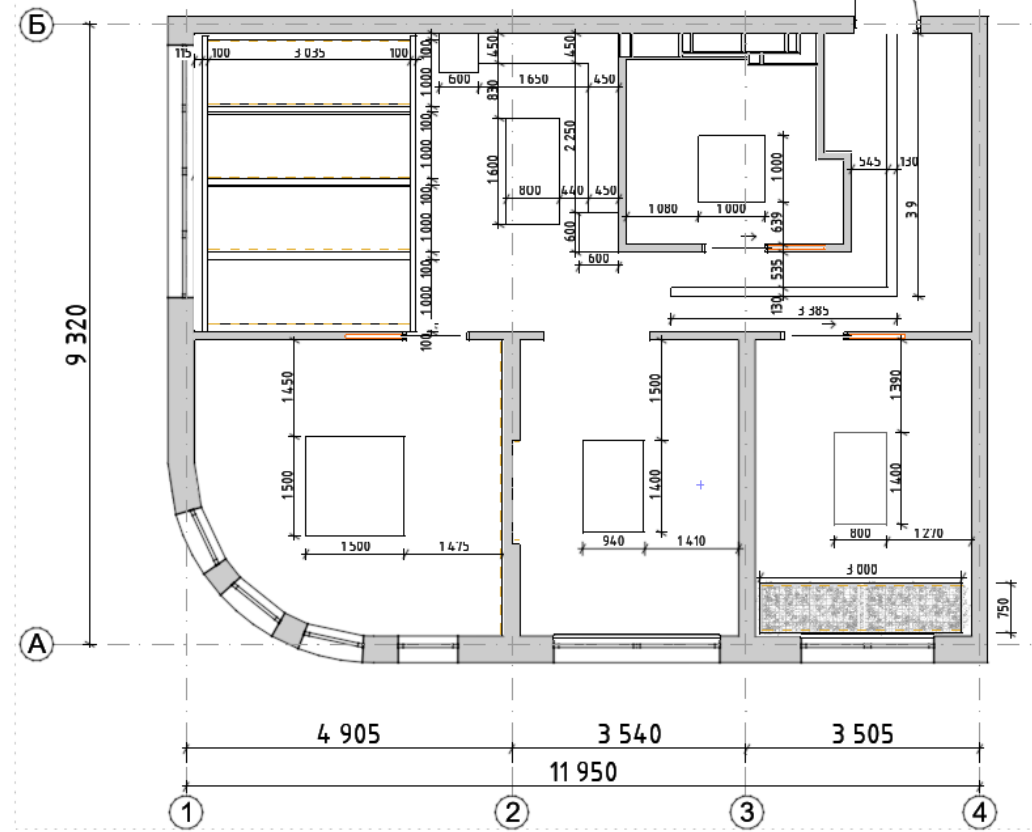
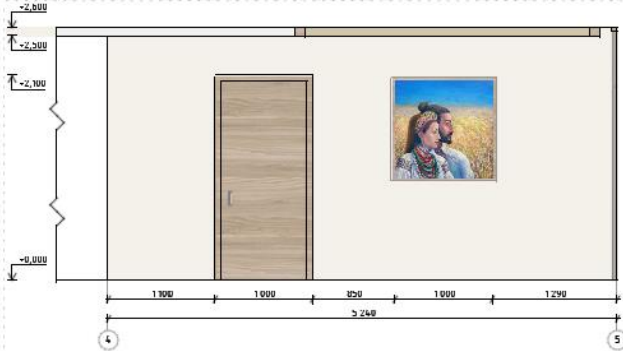
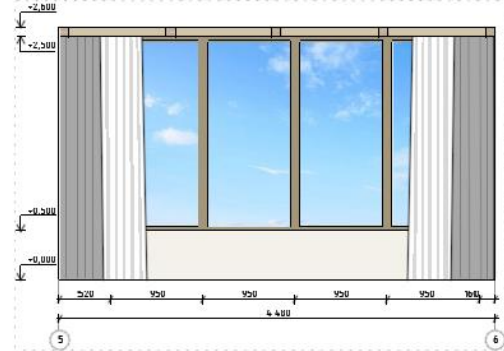

Рис. 79. План стелі та освітлення [Власна робота].

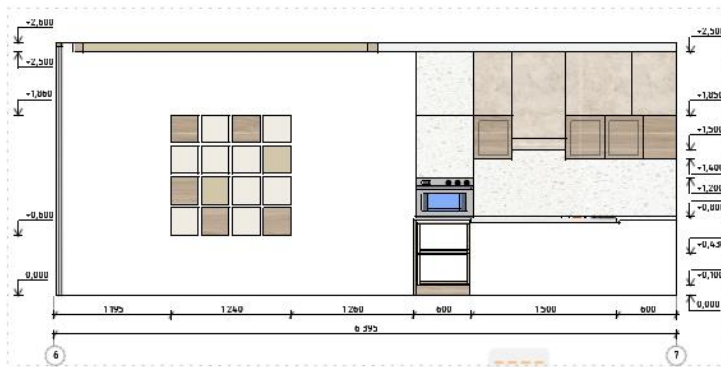
Розгортка 4-5

Розгортка 5-6

Розгортка 6-7

Розгортка 7-8

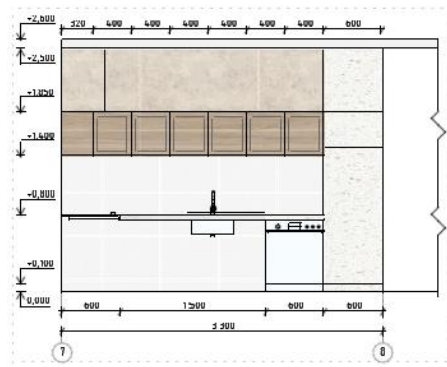
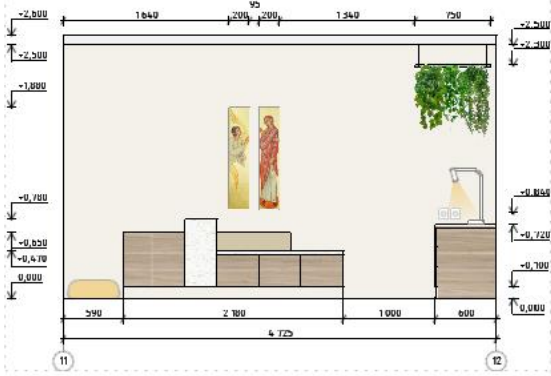
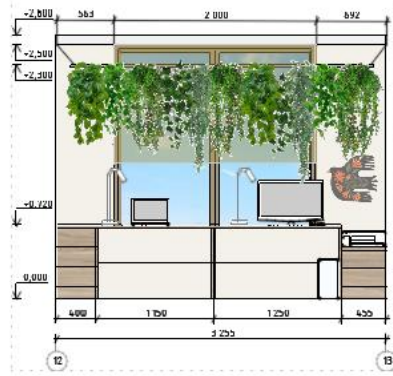

Рис. 80. Розгортки кухні-їдальні [Власна робота].

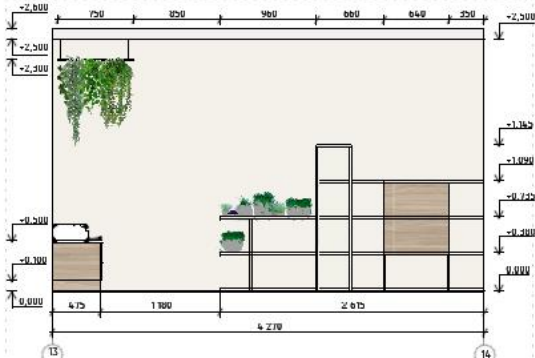
Розгортка 11-12

Розгортка 12-13

Розгортка 13-14

Розгортка 14-11

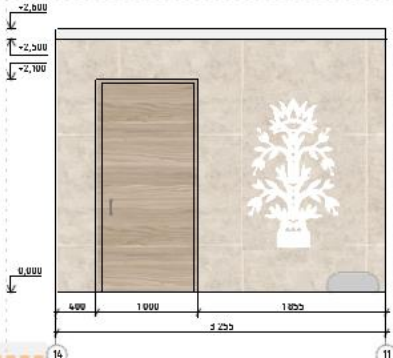
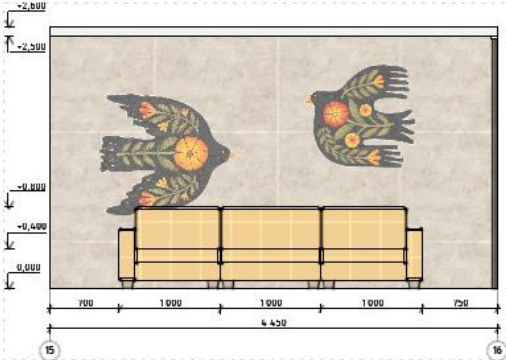
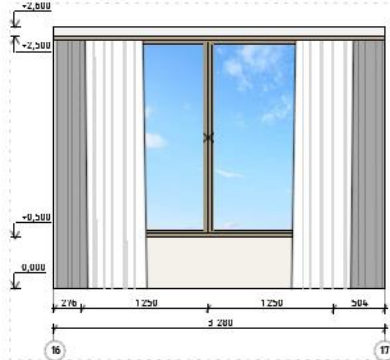

Рис. 81. Розгортки кабінету [Власна робота].

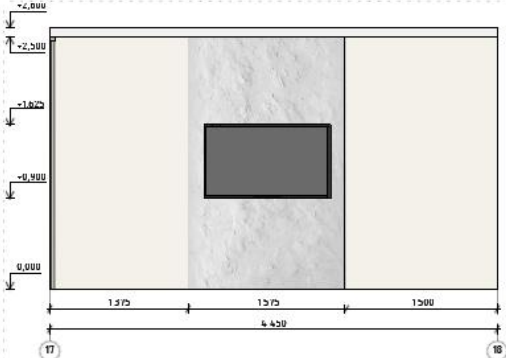
Розгортка 15-16

Розгортка 16-17

Розгортка 17-18

Розгортка 18-15

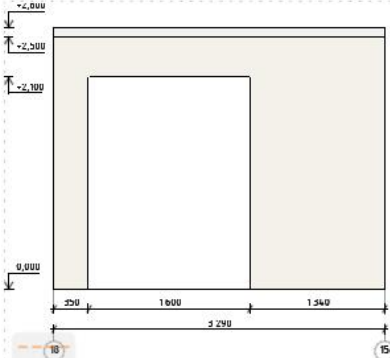
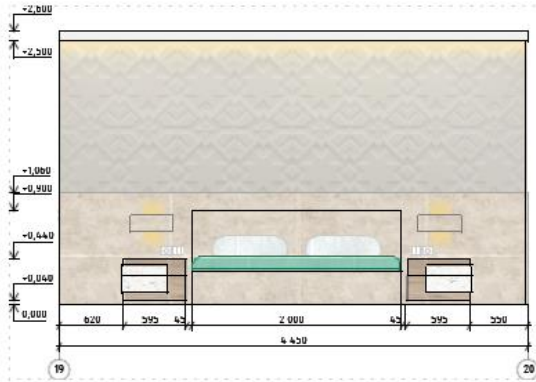
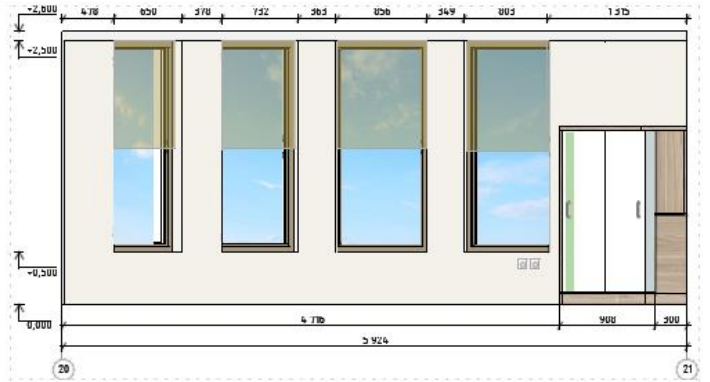

Рис. 82. Розгортки вітальні [Власна робота].

Розгортка 19-20

Розгортка 20-21

Розгортка 21-19

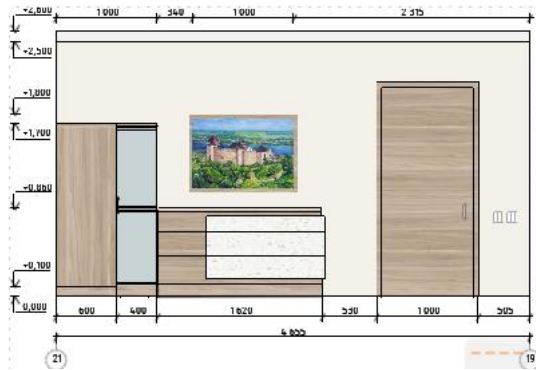

Рис. 83. Розгортки спальні [Власна робота].

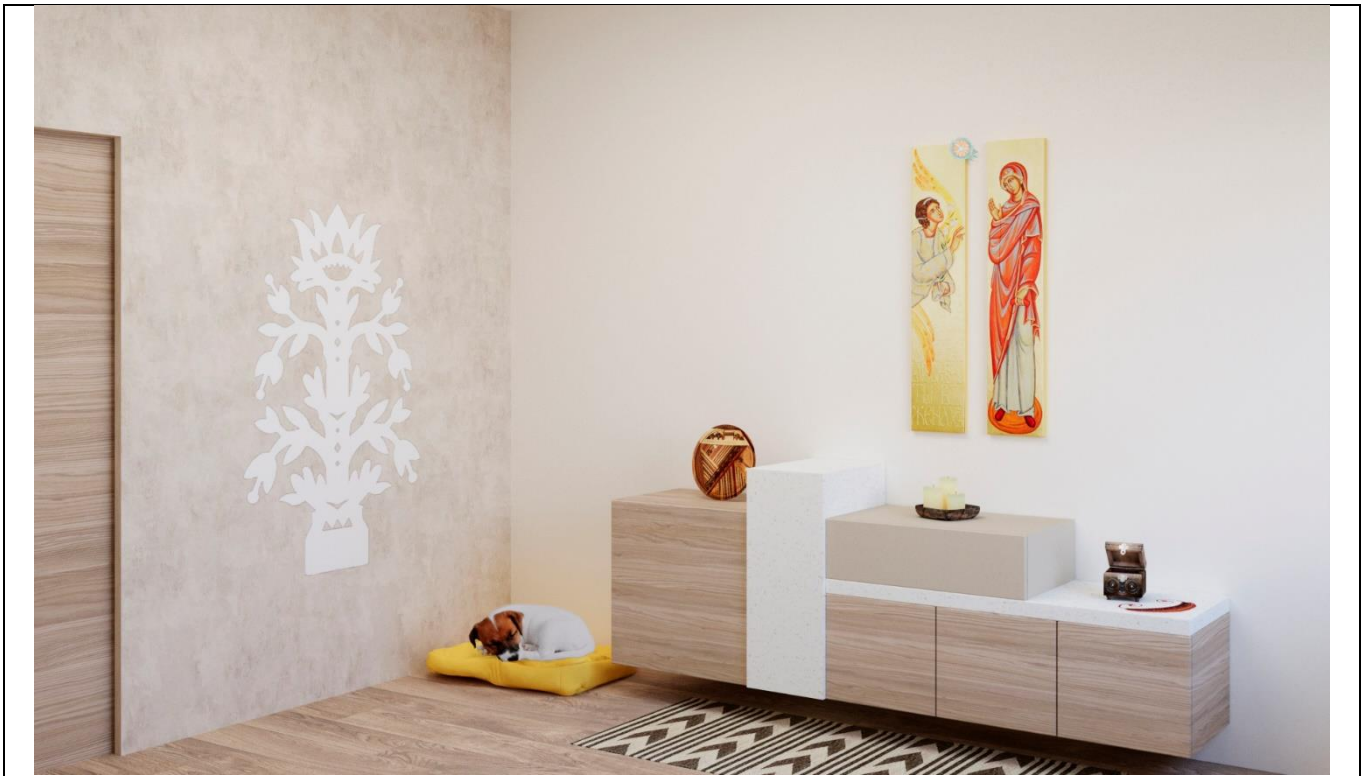

Рис. 84. Візуалізація кабінету 1 [Власна робота].

Рис. 85. Диптих «Благовіщення Пресвятої Богородиці» [18];

Рис. 86. Різна таріль авторства Мирослава Радиша [28];

Рис. 87. Гуцульська різна шкатулка (3Д модель з інтернету) та силанка авторства Вікторії Філь [24].

Рис. 88. Візуалізація кабінету 2 [Власна робота].

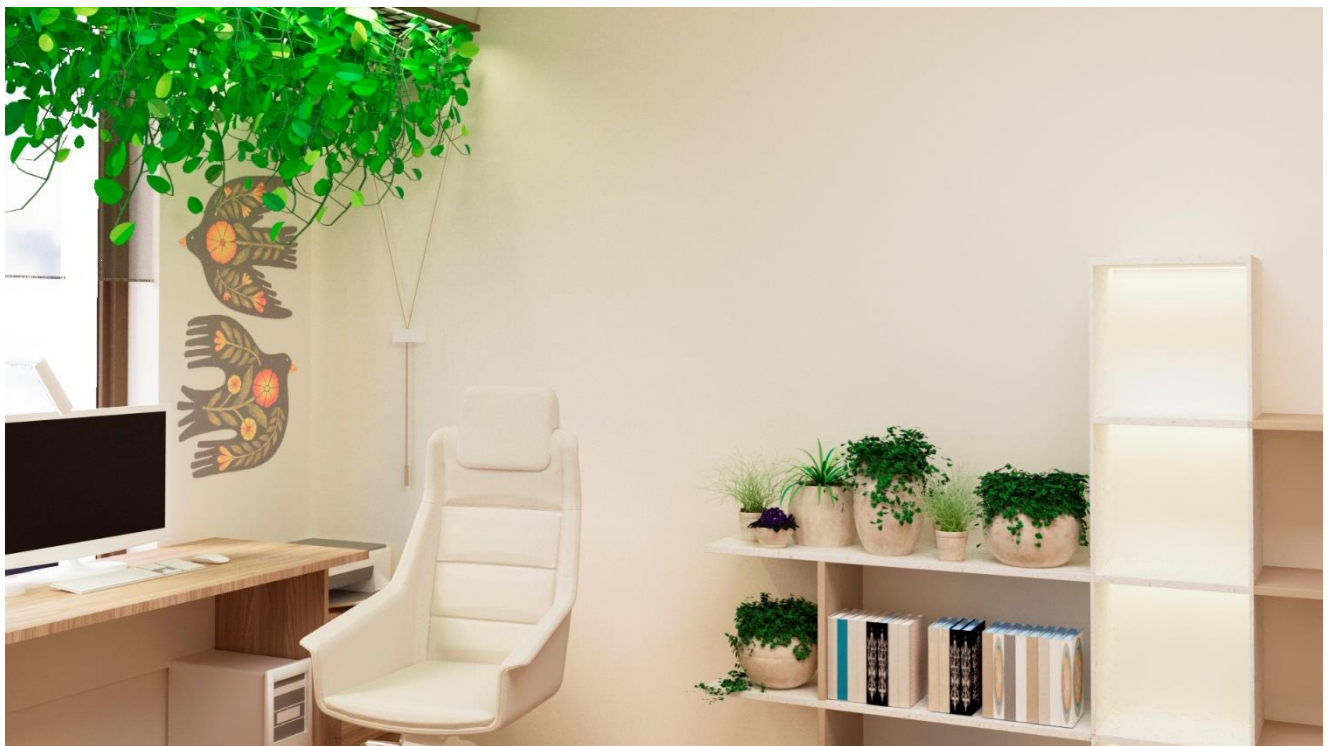

Рис. 89. Візуалізація кабінету 3 [Власна робота].

Назва	Плющ Хедера Вандер	Узамбарська фіалка (Сенполія)	Джункус спіраліс (Ситник)	Хлорофітум	Епіпремнум (Сциндапус)
Зовнішній вигляд					
Умовна позначка					
Характеристики:					
-Вид	Плющі	Фіалкові	Злакові трави	Лілієві	Ліана
-Складність догляду	Невибагливі	Вибагливі	Невибагливі	Невибагливі	Невибагливі
-Вимоги до освітленості	Тіньовитривалі	Люблять достатню кількість розсіяного світла	Світлолюбиві (деякі екземпляри тіньовитривалі)	Тіньовитривалі	Тіньовитривалі
- Температурний режим	+11...22 °С	+15...25 °С Не люблять перепади температур	+16...28 °С	+10...25 °С	+13...29 °С
-Ґрунт	Слабокислий субстрат з перегноєм	Суміш верхньої дернової землі з піском та перегноєм	Дренаж, пухкий кислий ґрунт	Дренаж, пухкий ґрунт	Субстрат для епіфітних рослин
-Полив	Вологолюбиві	Вологолюбиві (але без надмірного поливу)	Вологолюбиві Постійний рівень води в піддоні	Вологолюбиві	Вологолюбиві
-Особливості	В'ючка рослина, естетично виглядає на полицях та в ампельних горщиках.	Естетична квітка.	Естетична декоративна рослина з довгими спіралевидними мипагонами.	Виділяє корисні фітонциди, очищає повітря від шкідливих домішок. Має здатність нейтралізувати шкідливе випромінювання від комп'ютера.	Дуже ефективно очищає повітря. Має токсичний сік, який викликає роздратування на шкірі (догляд за росл. в захисних рукавицях).
Таблиця 1. Відомість декоративних рослин [17, 40, 55, 57, 33, 25].					

Рис. 90. Візуалізація спальні 1 [Власна робота].

Рис. 91. Візуалізація спальні 2 [Власна робота].

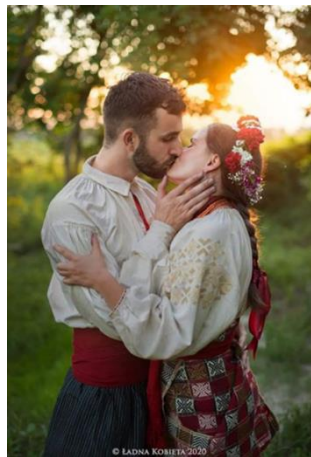
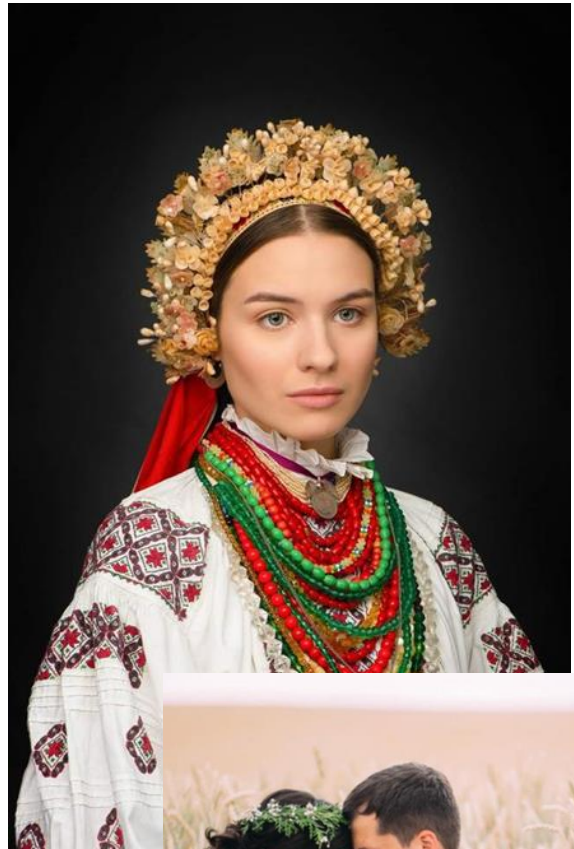

Рис. 92. Референси для художньої роботи [63].

Рис. 93. Чорновий ескіз ідеї [Власна робота];

Рис. 94. Чистовий ескіз художньої роботи [Власна робота].

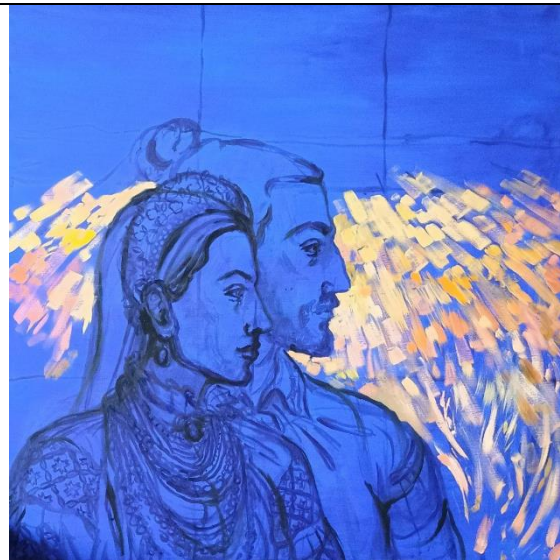

Рис. 95. Підмальовок та початок побудови [Власна робота];

Рис. 96. Завершена побудова [Власна робота].

Рис. 97. Робота станом на 9.05 [Власна робота];

Рис. 98. Робота станом на 16.05 [Власна робота].

Рис. 99. Робота станом на 24.05 [Власна робота];

Рис. 100. Завершена робота станом на 29.05 [Власна робота].

Рис. 101. Детальний вигляд художньої роботи [Власна робота].

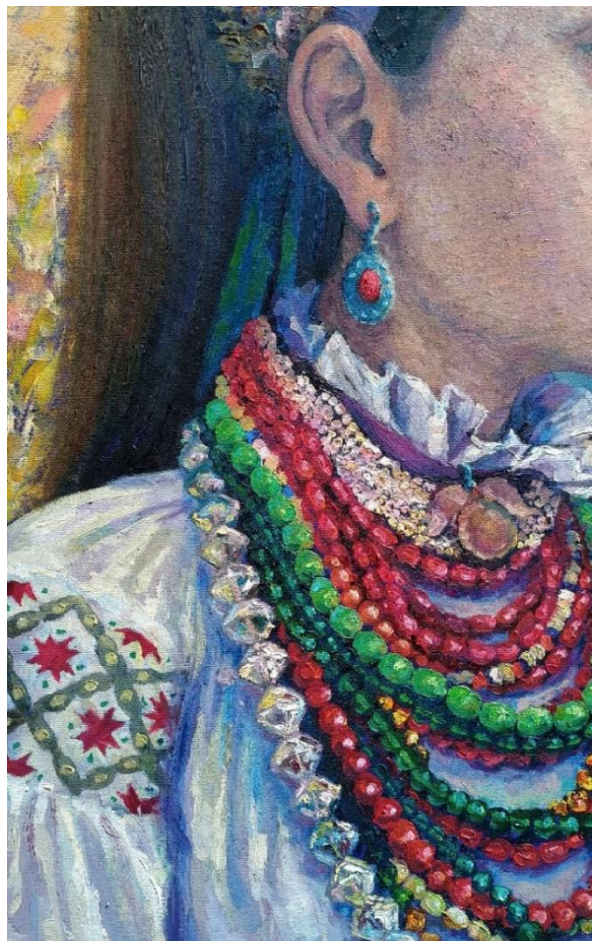
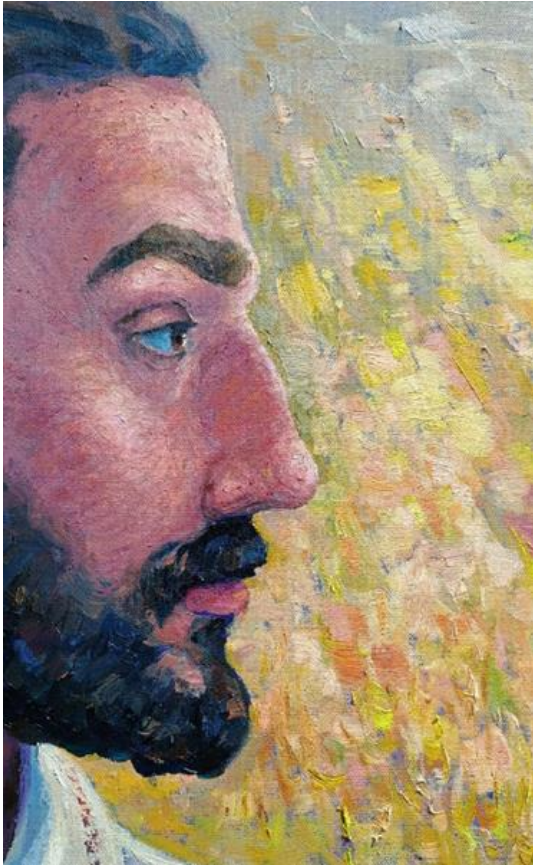

Рис. 102. Детальний вигляд художньої роботи [Власна робота].

Рис. 103. Композиція роботи за правилом золотого перетину [Власна робота].

Рис. 104. Композиція роботи за правилом золотого перетину [Власна робота].

	<h3>Шеврони</h3> <p>Обернуті вершиною вниз – лоно, жіноча, або матеріальну сутність; обернуті вершиною вгору – чоловіча, або духовна сутність.</p>
	<h3>Хвилясті лінії</h3> <p>Зигзаги – вода, дощ, плинність часу та еволюція Всесвіту</p>
	<h3>Повна рожа</h3> <p>Або восьмипроменева зірка – поєднання жіночого і чоловічого начал, що дає життя усьому. Цей символ часто називають Зіркою Богородиці і вишивають на іконах Діви Марії</p>
	<h3>Хрест</h3> <p>Оберіг від злих духів. Прямий хрест – символ Творця, Сонця чоловічого начала; косий хрест – жіноче начало, Місяць</p>

Рис. 105. Символи орнаментів вишиванок [53].

Рис. 106. Композиція роботи за правилом золотого перетину [Власна робота].

Рис. 107. Композиція роботи за правилом золотого перетину [Власна робота].